

ΠΑΝΔΩΡΑ.

15 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ, 1868.

ΤΟΜΟΣ ΙΘ'.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 446.

ΔΙΟΡΘΩΤΕΑ ΤΙΝΑ

ΤΩΝ

ΠΕΡΙ ΑΧΡΙΔΟΣ

Δημοσιευθέντων ἐν τῇ ΠΑΝΔΩΡΑΙ.

(Συνέχ. καὶ τέλος. Ἴδε ἀριθ. 443.)

Μετὰ ταύτην τὴν περὶ τῆς γεωγραφικῆς ἀκριθείας τοῦ Προκοπίου κρίσιν ὁ Κ. Ἀραβαντινὸς προβαίνων ἐν τῇ ἀναγραφῇ λέγει « ὅτι ἐν τῇ Παραπινδίῳ Ἰλλυρία, τῇ καὶ νέᾳ Ἠπειρῷ, κεῖται ἡ Δασσαρήτις (1) ἢ Λυχνιδία χώρα (2), εἰς ἣν ὑπῆρξεν ἡ ἀρχαία πόλις Λυχνιδός » κτλ.

Μέχρι τοῦ νῦν ἀγνώστου ὄντος ἐν τῷ γεωγραφικῷ καὶ ἱστορικῷ κόσμῳ ὅτι ὑπάρχει καὶ Παρα-

(1) Ἡ γραφὴ αὕτη « Δασσαρήτις » ὡς καὶ ἡ παρὰ Μελετίῳ (γεωγρ. τ. 2. σελ. 468.) « Δασσαρητία » ἐσφαλμένῃ ἐξελέγχεται ἐκ τῶν ἀρχαίων, οἷον Πολυβίου 5, 108, 2 « τῆς μὲν Πελαγονίας . . . τῆς δὲ Δασσαρήτιδος προσηγμένον πόλεις » καὶ 5, 108, 8. « Κατελάθετο δὲ τῆς μὲν Δασσαρήτιδος Κρεόνιον καὶ Γερρεῦντα. » Πλουτάρχου ἐν βίῳ Φλαμίνιου κεφ. 4 « ἦσαν μὲν οὖν οἱ τὸν Τίτον ἄγειν κύκλῳ διὰ τῆς Δασσαρήτιδος . . . ἐπιχειροῦντες. »

(2) « Λυχνιδία χώρα » οὐκ ἔστιν, ἀλλὰ Δασσαρήτις χώρα, ἧς πρωτεύουσα ἡ Λυχνιδός, Λυχνιδία δὲ ἡ λίμνη καλεῖται καὶ Λυχνίτις καὶ Λυχνιδός, οὐχὶ δὲ Λυχνίς, ὡς γράφει ὁ Κ. Ἀραβαντινός.

πίνδιος Ἰλλυρία, σήμερον ἀνακαλύπτεται ἡ ὑπαρξίς τοιαύτης καὶ δημοσιεύεται ἐν τῇ *Πανδώρα*. Κατὰ πόσον ὅμως πραγματικὴ ἢ ἰδανικὴ ἐστὶν αὕτη, ἀνάγκη ἐν ὀλίγοις νὰ ἀποδειχθῇ. Ὁ Κ. Ἀραβαντινὸς ὀνομάζων τὴν Ἰλλυρίαν Παραπίνδιον, δυσὶν θάτερον κινδυνεύει λεληθότως νὰ κατορθώσῃ, τουτέστιν ἢ νὰ ἐξιλλυρίσῃ, ἐπεκτείνων τὴν Ἰλλυρίαν μέχρι τῆς Πίνδου, καὶ τὴν παλαιὰν Ἠπειρον, ἢ νὰ μετατοπίσῃ τὸ γηραῖον ὄρος ἐκ τῆς ἀρχικῆς θέσεως, ἐφ' ἧς ἀπὸ καταβολῆς κόσμου ἐδραῖον καὶ ἀκλόνητον ἴσταται, καὶ νὰ μεταφέρῃ αὐτὸ ὡς κοῦφόν τινα λίθον παρὰ τὴν Ἰλλυρίαν, ὡς μεθῆριον αὐτῆς τε καὶ τῆς δυτικῆς Μακεδονίας. Ἄλλως γὰρ προτιθέμενος διὰ τῆς μονογραφίας νὰ διευκρινήσῃ ὅ,τι συγκεχυμένον καὶ συμπληρώσῃ ὅ,τι κενόν, ὄντως ἀκατανόητός ἐστιν, ὑποδεικνύων ἄγνοίαν περὶ τὴν γεωγραφίαν καὶ ἱστορίαν· διότι οὐδαίς, ἐφ' ὅσον οἶδα, οὔτε τῶν ἀρχαίων οὔτε τῶν νεωτέρων συζεύξας ποτὲ τὴν Ἰλλυρίαν μετὰ τῆς Πίνδου ἐσηματίσας Παραπίνδιον Ἰλλυρίαν. Διὸ δὴ πρὸς ἀναίρεσιν καὶ ἀνασκευὴν τῶν ἐσφαλμένων τούτων καὶ εἰς ἀπόδειξιν τῆς ἀληθείας, ἧτις ζητουμένη ἐπιπόνως ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εὐρίσκειται, ἀναγκαῖον ὑπολαμβάνω νὰ διαλάβω ἐν ταῦθα ἐκτενέστερον τὰ εἰκότα.

Ἡ μεγάλη καὶ ὑψηλὴ ὄρεινὴ γραμμὴ, ἡ ὁποία πρὸς ἄρκτον τῆς Ἰλλυρίδος, Μακεδονίας καὶ Θράκης

ὡς μέγιστον φυσικὸν τείχος ἐξάπλοται ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς ἐκτεινομένη ἐκ τῆς Ἀδριατικῆς θάλασσης μέχρι τοῦ Εὐξείνου Πόντου, ἔχει διάφορα ὄρων ὀνόματα (1). Διότι τὸ μὲν βαρβειδοτυτικὸν αὐτῆς μέρος καλεῖται Βερτίσκος παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, τὸ τούτῳ συνεχὲς Σκάρδον, τὸ δὲ μέσον Σκόμιον ἢ Σκάμβρος, μέγας τοῦ ὁποῦ κλάδος ἐστὶν ἡ Ροδόπη καὶ τὸ ἀνατολικὸν Αἴμας, τὸ ὁποῖον ἐλασσούμενον κατὰ τὸ ὕψος ἀπολήγει εἰς τὴν Μαύρην θάλασσαν (2). Ἐκ τούτων δὲ τὸ δεύτερον μέρος τῆς γραμμῆς ὀνομάζεται, ὡς εἴρηται, Σκάρδον καὶ Σκάρδος (3) μὲν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, τῶν δὲ νεωτέρων παροικούντων αὐτῷ ἔθνῳ οἱ μὲν Βούλγαροι Σιάρσκ Πλάνινα, οἱ δὲ Ὄθωμανοι Σιάρδαγ, ἰκανῶς ἐκτεινόμενον πρὸς ἀνατολὰς, ἐκπέμπει εἰς τὴν Ἰλλυρίδα καὶ Μακεδονίαν πολλοὺς καὶ διαφόρους κλάδους, διακλαδιζομένους εἰς βραχίονας, κατὰ διαφόρους διευθύνσεις ἐκτεινόμενους καὶ τὰ ὄρη τῆς Ἰλλυρίας, Μακεδονίας, Ἠπείρου, Θετταλίας καὶ Ἑλλάδος ἀποτελοῦντας, λαμβάνει πολλὰ καὶ διάφορα ὀνόματα καὶ οὕτω καθίσταται πολυώνυμον (4). Ἐκ τοῦ μεγάλου τούτου ὄρειου στελέχους ἐξέρχονται οἱ ποταμοὶ, οἵτινες ἐκ δυσμῶν μὲν καταβρέχοντες τὴν Ἰλλυρίαν καὶ Ἠπειρον ἐκβάλλουσιν εἰς τὴν Ἀδριατικὴν θάλασσαν, ἐξ ἀνατολῶν δὲ τὴν Μακεδονίαν ἀρδεύοντες καὶ Θεσσαλίαν χύνοντες εἰς τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον καὶ τὸ Αἰγαῖον πέλαγος.

Ἐκ τῶν ἀπ' ἄρκτου πρὸς μεσημβρίαν κατ' εὐθείαν γραμμὴν καθηκόντων κλάδων τοῦ Σκάρδου μέγιστος καὶ ἐπισημώτατος ἐστὶν ὁ τὴν δυτικὴν πλευρὰν τῆς Μακεδονίας ἀποτελῶν καὶ χωρίζων αὐτὴν τῆς τε βροχάρου καὶ ἑλληνικῆς Ἰλλυρίας, ἐκτεινόμενος ἀπὸ τῆς ὑψηλοτάτης κορυφῆς αὐτοῦ Λιουδατρίνης, ἐχούσης 800 ὕψος, φθάνει μέχρι τῆς Πίνδου καὶ καθ' ὅλην αὐτὴν τὴν διεύθυνσιν λαμβάνει πολλὰ καὶ διάφορα ἀρχαῖα καὶ νεώτερα ὀνόματα (5). Τὸ μέγα

τούτο ὄρος σχηματίζει τέσσαρας ὄρεινους δεσμοὺς, ὧν τὸν μὲν πρῶτον ἐν ἀρχῇ τοῦ ὄρους, καλούμενον ὀμωνύμως τῇ κορυφῇ, Λιουδατρίνην, τὸν δὲ δεύτερον Κόραθον ἐν Κριτσόβῳ μικρῇ πόλει τῆς Μακεδονίας, τὸν δὲ τρίτον ἀνώνυμον πρὸς ἄρκτον τῆς κωμοπόλεως Ρέσνης καὶ τὸν τέταρτον ἐν ἀρχῇ τοῦ Βόρα καὶ Βερμίου, καὶ οὕτω πᾶσα ἡ ὄρεινὴ σειρὰ διαιρεῖται εἰς τέσσαρα τμήματα, ὧν τὸ μὲν πρῶτον κείμενον μεταξὺ τοῦ πρώτου καὶ δευτέρου δεσμοῦ καλεῖται τῷ γενικῷ ὀνόματι Σκάρδον (Σιάρδαγ) καὶ ἐκτείνεται ἀπὸ τοῦ Τετόβου καὶ τῆς Πρισδρένης μέχρι τοῦ Κριτσόβου, τὸ δὲ δεύτερον ἐκτεινόμενον ἀπὸ τοῦ Κριτσόβου μέχρι τοῦ πρὸς βορρᾶν τῆς Ρέσνης δεσμοῦ καλεῖται Βουλγαρικοῖς ὀνόμασιν ἐπιτοπίως Τούριανσκα καὶ Σλίβσβα ἐκ δύο παρακειμένων ὀμωνύμων χωρίων (1). Τὸ δὲ τρίτον ἀρχόμενον ἐκ τοῦ πρὸς βορρᾶν τῆς Ρέσνης δεσμοῦ τελευτᾷ εἰς τὸν Βόραν καὶ καλεῖται Πιερία καὶ Περνηαία (2) καὶ τὸ τέταρτον ἐκτεινόμενον ἀπὸ τοῦ Βόρα μέχρι τοῦ Λάκμου ἀρχῆς τῆς Πίνδου, ὅθεν ἀρχεται ἡ σειρά τῶν ἑλληνικῶν ὄρων, ὀνομάζεται γενικῶς μὲν ὀνόματι Βόιον, εἰδικῶς δὲ Βερκετήσιον ἢ Κερκετήσιον (3), ὅπερ οἱ νεώτεροι ἀπονέμουσι διάφορα ἐπιτόπια ὀνόματα οἷον Γράμμον, Βουσόταριν καὶ Σμόλικαν (4). Ἐνταῦθα τοίνυν τελευτῶντος τοῦ Σκάρδου ἀρχεται ἡ Πίνδος κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν ἀρχαίων (5) καὶ νεωτέρων (6) χωρίζουσα τὸ ἔσχατον μεσημβρινοανατολικὸν μέρος τῆς ἀρχαίας Ἠπείρου ἀπὸ τοῦ μεσημβρινοανατολικοῦ τῆς Θεσσαλίας καὶ κατ' εὐθείαν γραμμὴν καθήκουσα εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐκ τῆς ἐκθέσεως τούτων δεόντως καταφαίνεται ὅτι ὁ Κ. Ἀραβαντινὸς ζηλώσας κατὰ τὴν ἀκριβείαν τὸν Προ-

(1) Desdevises-du-desert, p. 14, 16, 31, 44, 218.

(2) Καντακουζ. ἱστορ. 2, 21. «Τῇ Ἀχρίδι πόλει ἐσπερίῳ ὑπὸ τὴν Πιερίην τὸ ὄρος κειμένη». Tafel, Egeatis, p. 30. Ἀκροπόλις δὲ Περνηαία καλεῖ τὰ μεταξὺ παλαιᾶς καὶ νέας Ἠπείρου ὄρη ἐν σελ. 176. «Συνιστάθησαν μέχρι τῶν Περνηαίων ὄρων, ἃ δὴ διαιρεῖ τὴν παλαιὰν τε καὶ νέαν Ἠπειρον».

(3) Στράβ. 7, 329, ἀποσπ. 6. Πτολεμ. 3, 13, 19. Desdevises-du-desert, p. 15—17, «elles répondent au Bercetésiades des anciens, placé par Plin aux sources de l'Apsus». Σμυτιέλου Ἠπειρωτ. σελ. 8 «πρὸς ἀνατολὰς δὲ τῷ Βοίῳ ὄρει πολυώνυμος ὄντι καὶ Βοίῳ τε καὶ Τόμῳ καὶ Λαύῳ καὶ Πίνδῳ ἐξῆς πρὸς μεσημβρίαν».

(4) Desdevises-du-desert, p. 16—17, «et on leur donne aujourd'hui différents noms, monts Grammos, Bushotari, Smolika». A. Boué, Turqu. t. 1 p. 61.

(5) Ἡρόδοτ. 1, 56, 7, 129. Ἀριστοτέλ. μετεωρ. 1, 13. Πινδαρ. Πύθ. 1, 9, Στράβ. 221, 227, 329, ἀποσπ. 6, 14, 15, 428, 430, 434, 437, 438, 440, 442, 449, 480. Πτολεμ. 3, 16, 6, οὐδατέρως τὸ Πίνδον. Οἶατ. 1, ed. 12. Virgil. ecl. 10. Mela 2, 3, 4. Plin. 4, 1, 1.

(6) Siekler geograph. t. 2, p. 10, 176, 183, 185, 186. Palmer. p. 337, 338, 339, 341. Forbiger, Real-encyclopæd. t. 5 p. 1634. O. Abel, Macedon. p. 2, 3, 35, 87. Δ. Σμυτιέλου, Ἠπειρωτ. σ. 8. Ὁρα προσέτι Μυλλέρου καὶ Desdevises-du-desert χάρτην Μακεδονίας καὶ Κεϊπερτου χάρτην Ἑλλάδος.

(4) O. Mueller, Makedon. p. 5. Mannert, t. 7 p. 433. Griesbach, Reis. D. Rum. t. 2 p. III. «Freilich bilden Hæmus, Orbelus und Scardus eine Zusammenhängende Kette, die aus der gegend von Dyrrhachium ostnordöstlich bis Zumschwartzen Meere verläuft». Στράβ. 7, 329 ἀποσπ. 10.

(5) Στράβ. 7, 329 ἀποσπ. 13. «Τρόπον τινὰ τῷ Ἰστροῦ παράλληλα τὰ τε Ἰλλυρικὰ καὶ τὰ Πατιονικὰ καὶ τὰ Θράκια ὄρη μίαν πρὸς γραμμὴν ἀποτελοῦντα διήκουσαν ἀπὸ τοῦ Ἀδρίου μέχρι πρὸς τὸν Πόντον».

(6) Πολύβ. 28, 8. Στράβ. 7, 329 ἀποσπ. 10. Πτολεμ. 2, 16 1, 6. Ἀρρίαν. Ἰνδικ. 4, 16. Liv. 44, 21, 44, 31, 43, 20. Mannert, 7, 434. Siekler, geogr. t. 1, 462, 466, 472, t. 2, 208.

(4) O. Mueller, Makedon. p. 5. Siekler t. 2 p. 9. «Alle Gebirge Griechenlands ziehen sich von den grossen an der grænze von Macedonien und Thessalien hin Streichenden, von Osteu gegen Westen Zu sich fortbewegenden Gebirge (dem Hæmor, Rodope, Scymos, Orbelus und Scardus) das weiter Suedlich die Berge Pierius, Pæus, Citius, Stympe und Lacmus enthält, als von ihren Schelstergebirge gegen Sueden».

(5) O. Mueller, Makedon. p. 5. Mannert, t. 7, p. 434.

κόπιον, συνάψαντα τοὺς ἀπωτάτους Δαρδάνους μετὰ τῶν Ἐπιδαμνίων, συνέζευξε τὴν ἀπωτάτην Πίνδον μετὰ τῆς Ἰλλυρίδος καὶ οὕτως ἐσημάτισε τὴν Παρραπίδιον Ἰλλυρίαν. Ἐν ᾧ προτιθέμενος, ὡς προείρηται, νὰ ἀκριβολογήσῃ καὶ κυριολεκτήσῃ ὤφειλεν ἀναντιρρότως νὰ μὴ λησμονήσῃ ὅτι οἱ τε ἀρχαῖοι καὶ νεώτεροι διαιροῦντες τὴν Ἰλλυρίδα εἰς δύο μέρη, τὸ μὲν πρὸς ἄρκτον τοῦ Δρίλωνος ποταμοῦ ἀποκαλοῦσι βάρβαρον ἢ Ῥωμαϊκὴν Ἰλλυρίαν, τὸ δὲ πρὸς μεσημβρίαν αὐτοῦ μέχρι τῶν Ἀκροκεραυνίων ὄρων συνορεύον τῇ Ἠπείρῳ, Ἑλληνικὴν ἢ Μακεδονικὴν Ἰλλυρίαν, ἧτις ἀκολούθως καὶ νέα Ἠπειρος ἐπεκλήθη ὥστε διαστρέφον τὰ ὄρθα καὶ συγχέων τὰ σαφῆ ἢ διευκρινῶν καὶ συμπληρῶν δυστυχῶς ἐξελέγχεται, ἐν ᾧ ὤφειλεν εἰπεῖν «ἐν τῇ ἑλληνικῇ ἢ Μακεδονικῇ Ἰλλυρία τῇ καὶ νέῃ Ἠπείρῳ,» καὶ οὐχὶ ἐν τῇ Παρραπίδιῳ Ἰλλυρία κτλ.

Εἶτα δὲ λέγει «οἱ τῆ ἀρχαία πόλις (6) Λυχνιδὸς παρὰ τὴν Λυχνίδα λίμνην» καὶ ἐν β' σημειῶται ἱστορεῖ ὅτι τὴν Λυχνιδὸν ὁ Τίτος Λίβιος καὶ Στέφανος ὁ Βυζάντιος τίθενται εἰς τὴν Ἰλλυρίδα, ὁ δὲ Πτολεμαῖος (Βιβ. Γ. κεφ. 13.) εἰς τὴν Δεσσαρήτιδα τῆς Μακεδονίας. Ταύτην καὶ τὴν λίμνην Λυχνίδα ἀναγράφον ὁ Στράβων (Βιβ. Ζ', κεφ. α') . . . — Ἐν ταύταις ταῖς ὀλίγαις λέξεσι πρῶτον μὲν διορθωτέα φαίνεται ἢ εἰς τὸν Στράβωνα παραπομπή, ὡς ἐσφαλμένη διότι ἐὰν κατὰ αὐτὴν ζητήσῃ τι ὁ ἀναγνώστης περὶ τοῦ προκειμένου, οὐδέποτε εὐρήσει αὐτὸ ἐν Βιβ. Ζ', κεφ. α', ἐνθα, ὡς καὶ ἐν τοῖς ἐπομένοις 6 κεφαλαίοις, γίνεται λόγος περὶ διαφόρων Γερμανικῶν ἔθνῳν καὶ περὶ παντὸς ἄλλου, ἢ περὶ τοῦ πρὸς ἡ παραπομπῆ ἐσφαλμένως γίνεται. Ὅθεν διορθωτέα εἰς Βιβλ. Ζ', κεφ. 7, ἀρ. 323 καὶ 327· δεύτερον δὲ καὶ ἐν τῇ διορθώσει ταύτῃ παραπομπῆ εἰς τὰ δύο χωρία, ὧν τὸ μὲν πρῶτον λέγει, «διὰ Λυχνιδὸς πόλεως καὶ Πυλῶνος τόπου,» τὸ δὲ δεύτερον «περὶ δὲ τὴν ἐπὶ Κανθαουίτζ ὁδὸν αἱ τε λίμναι εἰσὶν αἱ περὶ Λυχνιδὸν ταριχεῖας ἰχθύων αὐτάρχεις ἔχουσαι» οὐδεμίαν, ὡς βλέπει τις, γίνεται μνεία τῆς λίμνης ἰδιαιτέρως, ἀλλὰ μόνον τῆς πόλεως, ἐξ οὗ ἐξάγεται ὅτι ὁ Κ. Ἀραβαντινὸς πᾶν ἄλλο εἶχεν ὑπ' ὄψιν ἢ τὸν Στράβωνα, εἰς ὃν παραπέμπει τὸν ἐνδιαφερόμενον ἀναγνώστην. Καὶ τρίτον ἐν παρόδῳ σημειώτεον ὅτι ὡς τὸ τῆς πόλεως ὄνομα ὑποστάν τισαύτας ῥιζικάς καταληκτικὰς καὶ τονικάς μεταβολὰς ἐν χρονικῷ διαστήματι 15 αἰώνων, ὅσας οὐδεμίαν ἄλλην ἐν τῷ κόσμῳ πόλεως γράφεται διαφοροτρόπως παρὰ μὲν τοῖς Ἑλλήσι Λυχνίς (1), Λυχνί-

διον (1), Λύχνιδος (2), Λυχνίδος (3), Λιχνίδος (4), Λυχνιδὸς (5), Λυχνιτὸς (6), Λυχνιτὸς (7), Λυχνιδὸν (8), Λυχνάδος (9), Λύχνηδος (10), Λυχνίδη (11), Ἀλίνιδος (12), Αὐλόνιδος (13), Δασσαρίτης (14), Δασσαρίτη (15), καὶ Σασσαρίτη (16)· παρὰ δὲ τοῖς Ῥωμαίοις Lychnidus (17), Lignidus (18), Lignus (19), Lyncus (20), Cledo (21), Licinium (22), Lignedon (23), Lignedo (24) γῆν ὄρω! ὧν ὄρθα φαίνονται μοι τρεῖς μόνον Λυχνιδίον ἢ τοῦ Πολυβίου, Λυχνιδὸς ἢ τοῦ Στράβωνος διορθωθείσα καὶ Lychnidus ἢ τοῦ Λιουίου. Οὕτω καὶ τὸ τῆς λίμνης ὄνομα οὐκ ὀλίγας ὑπέστη μεταβολὰς συνεπέξ τῶν ὁμοίων εὐρηται Λυχνιδία καὶ Λυχνίτης (25), Λυχνίτις (26), Λυχνιδὸς (27), Λύχνηδος (28), καὶ Λυχνιδὸς (29) παρ' Ἑλλήσι, Lignisti (30), Αἰ-

(1) Ὁ αὐτὸς παρὰ Στράβ. 7, 323. Sacrosanct. t. 4, p. 264. «Ἀντώνιος ἐπίσκοπος Λυχνιδίου».

(2) Πτολεμ. 3, 13, 32. «Δασσαρητίων Λύχνης» Μελετωρ. τ. 2, σ. 469.

(3) Προκοπ. ἀνεκδ. 18. Στεφ. Βυζ. ἐν λ.

(4) Besseling εἰς ὀδοιπορ. Ἀντωνίων.

(5) Στράβ. 7, 323.

(6) Ἀραβ. περὶ τόνων σελ. 82.

(7) Ἡρωδιανὸς παρὰ Στεφαν. Βυζ. ἐν λ.

(8) Σχολιαστ. Πτολεμ. «Λυχνιδὸν ἢ Ἀχρίδα» καὶ ἐν βιβλίῳ τυπωθέντι ἐν Μοσχόπολει τῷ 1744 «ἔδει ζαθέω Λυχνιδίων».

(9) Χριστοδωρ. Κοπτιτ. ἐπιγραμ. 767 τῆς Ἑλλ. Ἀνθολογ.

(10) Μαλχ. Βυζαντιακ. τ. 4, σ. 86, ἐκδοσ. Muller.

(11) Ducango παρὰ Lequien or. christ. t. 2, p. 287. «Φίλιππος ἐν Λυχνιδῷ».

(12) Κωνσταντ. Πορφυρ. περὶ θεμ. 9. «Ἀλίνιδος μητρόπολις» Stritter, Memor. populor. §. 98.

(13) Ἰεροκλ. συνεκδ. 13. «Αὐλόνιδος μητρόπολις».

(14) Γ. Κεδρην. τ. 2, σ. 108, ἐκδ. Βόνν. «Δασσαρίτης ἐκπαλαι καλοῦμένη».

(15) Νικηφορ. Καλλιστ. 17, 28. «Δασσαρίτη δὲ ἀρχαῖον ἦν αὐτῆς ὄνομα».

(16) Ducange, Fam. Ang. «ἐν Λυχνιδῷ, τῇ πάλαι μὲν Σασσαρίτῃ . . . νῦν δὲ Ἀχρίδῃ».

(17) Liv. 27, 32, 43, 9, 10, 21.

(18) Itinerar. Antonin. 318, 329.

(19) Liv. 33, 34. «Pleurato Lincus et Partheni» ἐσφαλμένως μεταφρασθὲν ἐκ Πολυβίου 18, 30, 12.

(20) Liv. 32, 9. «Per Dassaretias potius Lyncumque» ὅπερ διορθοῦται ὑπὸ Παλμερίου καὶ Δρακεμבורχίου εἰς Lychnidumque.

(21) Itiner. Hierosolym. 607, «civitas Cledo» διορθοῦται ὑπὸ Ταφελίου.

(22) Reven. Anonym. IV, 9. «Præsidium, Licinium, Pons Servilii» ἔρα Tafel, de v. Egnat. p. 25.

(23) Acta concilior. vol. 2. p. 662.

(24) Αὐτῆσι σελ. 659.

(25) Πολύβ. 5, 108, 8. Στεφ. Βυζ. ἐν λ. «καὶ Λυχνιδία λίμνη καὶ Λυχνίτης».

(26) Σκυμν. X, στ. 428. Διοδωρ. Σικελ. 6, 18. Συγκελ. χρον. τ. 2, σ. 93. Ἄνωνυμ. χρονολ. σ. 15. Πασχάλη χρον. καὶ Ἄνν. Κομνην. 12, σ. 371.

(27) Στράβ. 7, 323, ὡς ἐκ τοῦ τῆς πόλεως εἰκάσεται καὶ τὸ τῆς λίμνης.

(28) Θεοφύλακτ. ἐπιστολ. οά. «Τὴν πρὸς τὴν Ἀχερουσίαν λίμνην τὴν ἑμὴν Λύχνηδον».

(29) Νικηφορ. Καλλ. 17, «ἔγγιστα λίμνης μεγάλης Λυχνιδίου καλομένης».

(30) Vib. Sequest. ἐν λ. «Drinos a palude Lignisti affluens» Ducango εἰς Ἄνν. Κομνην. 12, σμμ.

(1) Πολύβ. 18, 30, 12. «Λυχνίδα καὶ Πέρθον» αὐτὴν τὴν γραφὴν διορθοῖ ὁ Schweighaueser εἰς Λυχνιδίοντα κατὰ τὴν ἀρχαίαν γραφὴν τοῦ Στράβωνος (7, 327), τὴν ὁποίαν πάλιν οἱ νεώτεροι διορθοῦσιν εἰς Λυχνιδόν.

dimus (1) Lucidissima (2) και Luchota (3) παρά βαρβάρους.

Και όμως ο Κ. Άραβαντινός οὐδεμίαν τῶν πολυαριθμῶν τούτων γραφῶν τοῦ ὀνόματος τῆς λίμνης μεταχειρισθείς ὀνομάζει τὴν λίμνην Λυχνίδα ἐν τῶν τῆς πόλεως ὀνομάτων, ὅπερ βεβαίως ἀσύγγνωστον τῷ ἐπαγγελλομένῳ νὰ διευκρινήσῃ ὅτι συγκεχυμένον και νὰ συμπληρώσῃ τὸ κενόν. Ἀμέσως δ' ἐπισημαίνει «ὁ Στράβων προστίθεισιν ὅτι ἐν τῇ πόλει Λυχνιδῶ συνηνοῦντο οἱ δύο κλάδοι τῆς Ἐγνατίας ὁδοῦ, ὁ μὲν ἐκ τῆς Ἀπολλωνίας, ὁ δὲ ἐκ τῆς Ἐπιδάμνου ἀρχόμενος.» Καὶ τοῦτο λίαν παράδοξον φαίνεται μοι· διότι ὁ Στράβων, οὗ τὰ χωρία παρετέθησαν ἀνωτέρω, οὐδὲν τοιοῦτον λέγει. Οἱ δὲ δύο κλάδοι συνηνοῦντο οὐχὶ εἰς Λυχνιδῶν, ὡς ἐσφαλμένως ἱστορεῖ ὁ Κ. Άραβαντινός, ἀλλ' εἰς Clodiana (4), πόλιν νῦν μὲν μὴ ὑπάρχουσαν, ἀντιστοιχοῦσαν δὲ ἢ πρὸς τὸ νῦν Ἐλβασάνιον ἢ πρὸς παρακειμένην αὐτῶ, ἔνθα και νῦν οἱ ἐξ Ἐπιδάμνου και Ἀπολλωνίας ἐρχόμενοι συναντῶνται, ἐξ Ἐλβασάνιου δὲ, ἀπέχοντος 20 ὁρῶν δρόμον μέχρι Λυχνιδῶν (Ἀχρίδος), μία και μόνη ὁρεινὴ και δύσβατος ὁδὸς ὑπάρχει.

Ἐν ἀρχῇ τῆς αὐτῆς ὑποσημειώσεως ἀφηγεῖται ὁ Κ. Άραβαντινός ὅτι αὐτὴν Λυχνιδῶν ὁ Τίτος Λίβιος και Στέφανος ὁ Βυζάντιος τίθενται εἰς τὴν Ἰλλυρίδα, ὁ δὲ Πτολεμαῖος εἰς τὴν Δεσταρίτιδα τῆς Μακεδονίας. Καὶ ἐν τούτοις οὐδεμία ἀκρίβεια ὑπάρχει, πρῶτον μὲν ὅτι οὐδεμία ὠρισμένη παραπομπὴ γίνεται εἰς Λίβιον, ὅστις ῥητῶς λέγων (43, 9) «ad Lychnidus Dassaretiorum consedit» τοποθετεῖ ἀκριβῶς εἰς τὴν Δασσαρήτιδα και οὐχὶ ἀόριστως εἰς τὴν Ἰλλυρίαν, ὡς λέγει ὁ Κ. Άραβαντινός, καθὼς και ὁ Πτολεμαῖος (3, 13, 32.) «Δασ(σ)αρητίων Λύχνης» μετὰ τῆς προσθήκης ὅτι κατατάσσει αὐτὴν εἰς τὴν Μακεδονίαν διὰ τὸν ἀπλούστατον λόγον, ὅτι μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων κατάληψιν τῆς Μακεδονίας και τῆς ἑλληνικῆς Ἰλλυρίδος, αὕτη ἡ τελευταία ἐκλήθη Μακεδονία, και τούτου ἕνεκα πάντες οἱ μετὰ ταῦτα συγγραφεῖς καταλέγουσιν αὐτὴν εἰς

τὴν Μακεδονίαν (4). Στέφανος δὲ ὁ Βυζάντιος ἀγνοῶν τὸ εἰδικὸν τῆς χώρας ὄνομα, ὡς και τὸ ἔθνος αὐτὸ, κατατάσσει αὐτὴν εἰς τὴν Ἰλλυρίαν. Προϊὼν δὲ ὁ Κ. Άραβαντινός λέγει «ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῆς ἐν ἔτει 347 κροτηθείσης ἐν Σάρδεσι (πόλει τῆς Μακεδονίας) τοπικῆς συνόδου.» Καὶ ἐν ταύταις ταῖς λέξεσι παρατηρητέον ὅτι πρῶτον μὲν ἡ λέξις «κροτηθείσης» κακῶς ἐτέθη αὐτῇ τῆς ὀρθῆς «συγκροτηθείσης», δεύτερον δὲ ἡ λέξις «ἐν Σάρδεσι» ἔτι κακίον. Διότι Σάρδεις καλεῖται ἡ πρωτεύουσα τῆς Λυδίας, ἐν ᾧ ἐνταῦθα λόγος ἐστὶ περὶ τῆς Σαρδικῆς πόλεως τῆς Θράκης(2), και οὐχὶ τῆς Μακεδονίας, ἐν ᾧ συνεκροτήθη ἡ περὶ τῆς ὁ λόγος σύνοδος, και ἦτις καταστραφεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἀτίλα και ἀνοικοδομηθεῖσα Τριαδίτις ἐκλήθη (3) ὥστε ὁ Κ. Άραβαντινός μεταβαίνει ἐκ τῆς Εὐρώπης εἰς τὴν Ἀσίαν ὅπως και ὁ Προκόπιος πηδᾷ ἐκ Σκοπίων (Σκούπων) εἰς Ἐπίδαμον. Οὐχ ἦττον δὲ ἐσφαλμένα και τὰ ἐν τῇ γ' ὑποσημειώσει τῆς αὐτῆς στήλης ἐν τέλει ἐπιφερόμενα, «ὅτι αὐτῆς τῆς νέας Ἠπείρου αἱ παρά τὴν Μακεδονίαν κείμεναι, ἀπ' οὗ ἀφηρέθησαν ἐκ τῆς δυναστείας τοῦ βασιλέως τῆς Ἰλλυρίας παρά Φιλίππου και τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου μετωνομάσθησαν κάτω Μακεδονία.»

Και ἐν τούτοις συνδυάζων τὴν νέαν Ἠπειρον μετὰ τοῦ Φιλίππου και Ἀλεξάνδρου περιπίπτει ἀνεπαίσθητως εἰς ἀναχρονισμόν 8 περίπου αἰώνων. Διότι τοῦ μὲν Φιλίππου βασιλεύσαντος ἀπὸ τοῦ 360—336, τοῦ δ' Ἀλεξάνδρου ἀπὸ τοῦ 336—323 π. Χ. ἡ ἑλληνικὴ Ἰλλυρίς ἐκλήθη νέα Ἠπειρος (4) ἐπὶ Θεοδοσίῳ (378—395 μ. Χ.) εἶτα δὲ οὐδόλως ὀρίζει τίνες χωραὶ ἀφηρέθησαν και ἀπὸ τίνος βασιλέως τῆς Ἰλλυρίας. Ἐν ᾧ γνωστόν ἐστὶν ἐκ τῆς ἱστορίας ὅτι ἐπὶ μὲν Ἀμύντου πατρὸς τοῦ Φιλίππου τὸ δυτικὸν τῆς Μακεδονίας μέρος κατεῖχετο ὑπὸ τῶν Ἰλλυρίων (5) και φόρος ἐτελεῖτο αὐτοῖς. Φιλίππος

(1) Στράβ. 7, 326, ἀποσπ. 10. Διοδωρ. Σικελ. 19, 72. Διω. Κασ. 41, 49. Δεξίπ. ἐν χρον. δεκ. Plin. 3, 26, 23. Forbiger geograph. t. 3, p. 835, 846. Palmer. p. 49, «tunc Illyris novita Macedonia facta est accessio, et ideo Ptolemaeus sub Macedonia nomine eam comprehendit». Πτολεμ. 3, 13, 1, και ἄλλοι πολλοί.

(2) Θεοδωρ. ἐκκλησ. ἱστορ. 2, 4. Εὐτροπ. 9, 22. Prise de legat. p. 49. Mannert, 7, p. 96—7.

(3) Νικητ. Χων. 3, σ. 214. «Κατὰ τὴν Τριαδίτισαν ἀφικόμενοι, ἡ ἔστιν πάλαι λεγομένη Σαρδική». Geograph. Graec. minor. t. 4, ἐν τέλει.

(4) Μαλχ. Βυζαντιακ. ἐν ἱστορ. ἀποσπ. Μύλλερ. ἐκδ. τ. 4, σ. 113. Κωνσταντ. Πορφυρ. περὶ θεμ. 9. Ἱεροκλ. συνεχ. 13. Εὐσταθ. εἰς Διονυσ. κερ. 11. Λογεθετ. σελ. 92. Palmer. p. 194. «Nec offendi lector debet... Epirus nova vocabatur a tempore Theodosii».

(5) Διοδωρ. Σικελ. 14, 92, 15, 15, 19. «Ἀμύντου τοῦ βασιλέως ἠττηθέντος ὑπὸ Ἰλλυρίων». Αὐτόθι: 16, 2. «Ἀμύντου καταπολεμηθέντος ὑπὸ Ἰλλυρίων και φόρον τοῖς κρατήσασιν πλεῖν ἀναγκασθέντος». Δίω. Χρυσ. λογ. β'. σ. 21, «ἠνίκα νέμοντες και γεωργούτες Ἰλλυριοὶς ἐδαύλευον».

δὲ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ὀνόματος ἀναβᾷ τὸ μὲν κράτος ἐσώσεν ἐκ τοῦ πανταχόθεν ἐπικραμασθέντος κινδύνου (4), τὸν δὲ ἐννενηκόντη βασιλέα τῶν Ἰλλυρίων Βάρδουλιον νικήσας τῷ 358 π. Χ. ἐξήλασε τῶν Μακεδονικῶν χωρῶν, και τὰ ὅρια τοῦ κράτους ἐξέτεινε μέχρι τῆς Λυχνιτιδος λίμνης (2). Καὶ ἀκολούθως ὁ Ἀλέξανδρος τῷ 335 π. Χ. κατατροπώσας εἰς Πήλιον κειμένην περὶ τὴν νῦν Κοριτσᾶν τὸν υἱὸν τοῦ Βαρδύλιου Κλείτον, ἐπαναστάντα και βοηθούμενον ὑπὸ Γλαυκίου τοῦ Ταυλαντιῶν βασιλέως, και καταδιώξας αὐτὸν μέχρι τῶν ὄρων τῶν Ταυλαντιῶν ἀφείλε πάσας τὰς χωρας αὐτοῦ (3). Ἀλλὰ τοῦ μὲν Κλείτου ἀποθνήσκοντος, τῆς δὲ γυναικὸς αὐτοῦ Τεύτας καταλαβούσης τὴν ἀρχὴν, οἱ Ῥωμαῖοι νικήσαντες ταύτην τὰς μὲν πλείστας τῶν χωρῶν ἀφῆρσαν, Πινει δὲ τῷ υἱῷ αὐτῆς φόρον ἐπέβαλον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ὁποῖου Σκερδελιδᾶς ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἐβασίλευσε, τῇ δὲ συνδρομῇ τῶν Ῥωμαίων και πόλεως τῆς Δασσαρήτιδος κατέλαβε και πολλὰς ἐπιδρομὰς εἰς τὴν Πελαγονίαν ποιήσας πόλεις αὐτῆς ἀφῆρσαν (4).

Ἐκ ταύτης τοίνυν τῆς ἱστορικῆς ἐκθέσεως πρόδηλον γίνεται ὅτι οὐ μόνον αἱ χωραὶ τῆς ἑλληνικῆς Ἰλλυρίδος, ἀλλὰ και μέρος τῆς δυτικῆς Μακεδονίας πάλιν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ βασιλέως τῆς Ἰλλυρίας Σκερδελιδῆος περιήλθον και διέμειναν ὑπὸ τὴν κατοχὴν αὐτοῦ και τοῦ υἱοῦ και διαδόχου Πλευράτου, μεχρισοῦ βραδύτερον περὶ τὸ 200 ἔτος π. Χ. Φίλιππος ὁ γ' ἀνακτήσας μὲν τὰς Πελαγονικὰς πόλεις, κατακτήσας δὲ τὴν Ἰλλυρίδα ἐξέτεινε τὸ κράτος μέχρι Λισσοῦ (5). Ὡστε αἱ χωραὶ τῆς ἑλλ. Ἰλλυρίδος ἀφηρέθησαν οὐχὶ ὑπὸ Φιλίππου β' και τοῦ υἱοῦ Ἀλεξάνδρου, ὡς ἐσφαλμένως ἱστορεῖ ὁ Κ. Άραβαντινός, ἀλλ' ὑπὸ Φιλίππου γ' και ἀπὸ Πλευράτου υἱοῦ τοῦ Σκερδελιδῆος, εἰς τὸν ὁποῖον, τῷ 196 εἰρήνης

γενομένης μεταξὺ Ῥωμαίων και Φιλίππου γ' ἔδωκον οἱ πρῶτοι τὴν Λυχνίδα και τὴν Πάρθον (1). Καὶ ἐν τέλει, προστίθεισιν ὁ Κ. Άραβαντινός, ὅτι «αἱ περὶ ὧν ὁ λόγος χωραὶ τῆς Ν. Ἠπείρου μετωνομάσθησαν κάτω Μακεδονία.» Ὅτι μὲν και ταῦτά εἰσιν ἱστορικῆς ἀγνοίας καρποί, περὶ τούτου οὐδεμία ἀμφισβόλια ὑπάρχει, ὡς ἐκ τῶν ἐπομένων προφανέστατα δειχθήσεται. Ἡ Μακεδονία κατὰ διαφόρους καιροὺς διαφόρους ἐκτάσσει λαβοῦσα και διαφόρους τύχας ὑποστάσας και μεταβολὰς, δὲν ἔμεινε ἀμοιρος και διαιρέσεων και ὀνομασιῶν διαφόρων, μάλιστα δὲ ἐπὶ Ῥωμαιοκρατίας, ὧν ἐν παρόδῳ μνεῖαν ποιοῦνται οἱ ἀρχαῖοι οὕτω π.χ. ὁ Θεουκιδίδης ἀναφέρων κάτω Μακεδονίαν (2), περιλαμβάνουσαν πᾶσαν τὴν περὶ τὴν Αἰγαίου πελάγους, ἐφ' ἧς ἐξετείνετο τὸ κράτος ἐπὶ Περδικᾶ τοῦ β', βασιλεύσαντος ἀπὸ τοῦ 454—413, ἀναντιρρήτως ἐννοεῖ και ἄνω Μακεδονίαν (3), περιλαμβάνουσαν πᾶσαν τὴν μεσόγειον και ὁρεινὴν ἦτοι τὴν Ἐλίμειαν, Ὀρεστίδα, Λυγκηστίδα και Πελαγονίαν, πρὸς τὸν ὁποῖον και Στράβων, και περ πολὺ μεταγενέστερος ὢν, συμφωνεῖ(4) διαρρήδην ἀναφέρων ἄνω Μακεδονίαν. Καὶ αὕτη μὲν ἐστὶν ἡ πρώτη και ἀρχαία διαίρεσις τῆς Μακεδονίας εἰς ἄνω και κάτω, πρὸς τὴν ὁποῖαν οὐδεμίαν βεβαίως σχέσιν ἔχουσι τὰ παρά τοῦ Κ. Άραβαντινοῦ ἱστορούμενα. Ἀπ' ἀρχῆς δὲ τῆς Ῥωμαιοκρατίας, ὅτε τῷ 168 π. Χ. ὁ μὲν Αἰμίλιος Παῦλος ἐνίκησε περὶ Πύδνον Περσέα τὸν τελευταῖον τῆς Μακεδονίας, ὁ δ' Ἀνίκιος Γένθιον τὸν Πλευράτου ἔσχατον βασιλέα τῶν Ἰλλυρίων, ἡ μὲν βάρβαρος Ἰλλυρία διηρέθη εἰς τρία μέρη (5), ἡ δὲ Μακεδονία εἰς τέτταρα, εἰς τὸ τελευταῖον τῶν ὁποῖων συμπεριελήθη και ἡ ἑλληνικὴ Ἰλλυρίς, ἀπὸ Λισσοῦ μέχρι τῶν Ἀκροκεραυνίων ὄρων ἐκτεινομένη. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἀκολούθως τῷ 146 π. Χ. οἱ Μακεδόνες ἀπεπειράθησαν ν' ἀποτεινᾶζωσι τὸν Ῥωμαϊκὸν ζυγόν, τότε σύμπασα ἡ ἑλληνικὴ χερσόνησος διηρέθη εἰς δύο μεγάλα τμήματα, ὧν τὸ μὲν πρῶτον περιελάμβανε τὴν ἐντεῦθεν τοῦ Νέστου Μακεδονίαν, τὴν Ἰλλυρίαν και τὴν Θεσσαλίαν, τὸ δὲ δεύτερον ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀχαΐα τὰς λοιπὰς ἐπαρχίας και τούτου ἕνεκα οἱ μεταγενέστεροι συγγραφεῖς ἀποδίδουσι τῇ Μακε-

(1) Διοδωρ. 16, 1. «Καὶ παραλαβὼν τὴν Μακεδονίαν δουλεύουσαν Ἰλλυριοῖς πολλῶν και μεγάλων ἰθῶν κυρίαν ἐποίησεν».

(2) Ὁ αὐτὸς 16, 4, 16, 8. «Περὶ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους... νενικηκὸς τοὺς Ἰλλυριοὺς και πάντας τοὺς μέχρι τῆς Λυχνιτιδος λίμνης κατοικοῦντας ὑπηκόους πεποιημένους ἀνεκαμψεν εἰς τὴν Μακεδονίαν».

(3) Ἀρβ. ἐκστρ. ἄλ. 1, 5, 1, 1, 5, 5. Liv. 31, 40. Thunmann's, p. 257. Tafel, fragm. Strab. 20, de via Egnat. p. 31.

(4) Πολύβ. 7, 2, 5, 21. «Και τότε τῆς μὲν Πελαγονίας πόλις μα διηρηκῶτα τὸ προσαγορευόμενον Πισσαῖον, τῆς δὲ Δασσαρήτιδος προσηγμένον πόλις τὰς μὲν Φοιδάτιδας ἐπαγγελίας Ἀντιπάτριαν, Χρυσονδίον, Γερτοῦντα, πολλὴν δὲ και τῆς συνορούσης αὐτοῖς Μακεδονίας ἐπιδεδραμηκῶτα». Ἀππιαν. 8, 10. Palmer, p. 188.

(5) Πολύβ. αὐτόθι. «Πλὴν ὅ γε Φίλιππος στρατεύσας ἀνεκτίσαστο μὲν τὰς προσηγμένους πόλεις καταλάβετο δὲ τῆς μὲν Δασσαρήτιδος Κρεώνιον και Γερτοῦντα τῶν δὲ περὶ τὴν Λυχνιδίαν λίμνην Ἐγγελάνας, Κέρακα, Σατίωνα, Βοιούς». Αὐτὸς αὐτόθι. «Πάλαι δὲ τῇ διανοίᾳ περὶ τὸν Λισσὸν και Ἀκρολίτσον ὢν... ὤρμησε μετὰ τῆς δυνάμεως και κατέβουεν ἐπὶ τὴν Ἀρδίζανον ποταμὸν κτλ.»

(1) Hippolyt. opper. vol. 1, p. 21. «Illyria, Edimus, Pa. driae» μεταφρασθὲν ἐκ τῆς τοῦ Σογκέλου χρονογραφίας σημ. 27.

(2) Adde Breviar. Chronic. p. 10. «Illyria, Lucidissima» ὡσαύτως μεταφρασθὲν.

(3) Nestor. Chronic. vöbersetit von Stätzer th. 1, p. 7. «Plurik. Luchota, Andriakia». Schaffarik vöber die Abkunft der Slawen p. 153, ἔνθα λέγει ὅτι αἱ λέξεις Edimus, Lucidissima και Luchota εἰσὶ μεταφράσεις και σημαίνουσι τὴν Λυχνιδίδα.

(4) Tafel, de via Egnat. p. 15. «Comparabis hunc locum cum Albano Georgii Acropolis (histor. cap. 67.) quae urbs mihi cum hodierna Elbassan eadem vel vicina ei esse videtur». Leak, Nord. Griech. vol. 3, p. 279. Desdévaises-du-desert, p. 210, 214, 225. «Clodiana... elle devait se trouver dans le voisinage d'Elbassan, situé à peu de distance du Genisus.»

(1) Πολύβ. 18, 30, 12. Liv. 18, 34. Thunmann's Gesch. Th. 1, p. 260. Palmer. p. 188.

(2) Θεουκιδ. 2, 99. «Συνηθροίζοντο οὖν ἐν τῇ Δοθήρῳ και παρεσκευάζοντο ἕως κατὰ κορυφὴν ἐσβαλοῦσιν εἰς τὴν κάτω Μακεδονίαν, ἧς ὁ Περδικᾶς ἦρχε». Born, Makedon. Gesch. p. 5. Mannert, t. 7, p. 466.

(3) Niebuhr R. Gesch. t. 3, p. 18.

(4) Στράβ. 7, 329. «Πέλλα ἐστὶ μὲν τῆς κάτω Μακεδονίας, ἢ Βοττιαῖοι κατεῖχον» και 7, 326. «Και δὴ και τὰ περὶ Λύγκον και Πελαγονίαν και Ὀρεστίδα και Ἐλίμειαν τὴν ἄνω Μακεδονίαν ἐκάλου».

(5) Liv. 43, 39, 40, 43, 26. «Iude in tres partes Illyricum divisit.»

ποτε συνεκινήθη, οὐδέποτε ἐπέζησε κἄν στιγμήν εἰς τὴν μνήμην αὐτῆς ἢ ἐνθύμησις τοῦ θαυμασμοῦ. Ἐσήμανεν ἄρα ἡ κρίσιμος ὥρα τῆς εἰμαρμένης αὐτῆς, ἢ ἡ ἐπιβρόχῃ τῶν ἐξωτερικῶν πραγμάτων εἶναι τοσοῦτον ἰσχυρὰ, ὥστε νὰ μεταβάλλῃ ἐν ἀκαρεῖ τὸν χαρακτῆρα καὶ τὴν φύσιν γυναικὸς ὅποια ἦτο ἡ Κ. Μορελαί;

Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι οὐδέποτε ἡ κόμησσα ἠσθάνθη τασαύτην ἀνεξήγητον συγκίνησιν. Ἐχαμήλωσε τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐνῶ ἀνέτελλε λαμπρὰ ἡ σελήνη, καὶ φοβουμένη μὴ τὸ βλέμμα αὐτῆς ἀπαντήσῃ καὶ πάλιν τὸν ἄγνωστον ἢ μὴ προδῶσῃ τὴν ἐσωτερικὴν αὐτῆς ταραχὴν, δὲν ἀπεκρίνετο εἰς τὸν Κ. Μορελαί ὁμιλοῦντα περὶ τῆς ὠριότητος τῆς φύσεως.

Ἀλλὰ τί πρὸς αὐτὴν τὸ θέαμα τῆς ἐξαισίας ἐκείνης φύσεως, ἥτις πρὸ μικροῦ καταγοήτευεν αὐτὴν, ἐνῶ εἰς τὰ βῆθη τῆς καρδίας ἐβλεπεν ἄλλο θέαμα ὅπως νέον, τὸ θέαμα τοῦ λογικοῦ παλαιόντος πρὸς πρᾶγμα ἄγνωστον καὶ σφοδρὸν, τὸ ὅποιον οὔτε ἐνόει οὔτε εἶχε τὴν δύναμιν νὰ καταστείλῃ;

— Τί λοιπόν; ἐσκέπτετο σφίγγουσα ἀκουσίως τὸν βραχίονα τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς καὶ ταχύνουσα τὸ βῆμα ὡς ἂν κατεδιώκετο, τί λοιπόν; πρέπει νὰ πιστεύσω εἰς τὴν δύναμιν τῆς *gettatura*, ἢ εἰς τοὺς αἰφνιδίους ἔρωτας τοὺς περιγραφομένους ἀπὸ τὰ μυθιστορήματα τὰ ὅποια ἀνεγίνωσκον αἱ μητέρες μας; . . .

Καὶ ἤθελε νὰ φύγῃ καὶ νὰ μὴ φύγῃ. Ἐσκέπτετο χαίρουσα ὅτι μετὰ δύο ἡμέρας θ' ἀνεχώρει ἀπὸ Σπέσιαν, ἐλυπεῖτο ὅμως ἂν παρὰ προσδοκίαν ὁ σύζυγος αὐτῆς ἀπεράσσει νὰ ἀναχωρήσῃ τὴν ὥραν ἐκείνην. Ἀλλὰ διὰ τί θὰ ἐλυπεῖτο;

Ἄφου περιπατήσαντες ἱκανὴν ὥραν ἐν σιωπῇ διαυθύνοντο εἰς τὸ ξενοδοχεῖον, ὁ κόμης σταθεῖς αἴφνης:

— Ἄκουσε! εἶπε, τί ὠραία φωνή!

Καὶ ἀληθῶς, πλησίον αὐτῶν ἀγγελικὴ τις φωνὴ ἐτραγῶδει λιγερώς ἅμα δὲ καὶ περιπαθῶς τὸ ἐξῆς:

Verranno a te sull'aura i miei sospiri ardenti

Udrai nel mar che mormora l'eco de'miei lamenti.

Ἡ κόμησσα ἀνετριχίασεν ἀκούσασα τὴν φωνὴν καὶ ἀνεσῆκωσε τὴν κεφαλὴν ὅπως ἴδῃ τὸν τραγωδοῦντα· ἀλλὰ πρὶν ἴδῃ αὐτὸν ἐσκέφθη ὅτι εἶναι ἐκεῖνος.

Καὶ τῶντι ἦτο ἐκεῖνος, θέλων βεβιαίως νὰ ἐλκύσῃ τὴν προσοχὴν τῆς κομήσσης.

Μόλις δὲ ἀνύψωσε τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς καὶ ὁ ἄγνωστος εἰσώπησεν ὡς ἂν ἠδιαφόρει περὶ παντός, ἀφου ἄπαξ ἠκούσθη παρ' ἐκείνης τὴν ὅποιαν ἐπεχάλειτο.

— Κρίμα! ἀνεφώνησεν ὁ κόμης.

Ἡ δὲ Κ. Μορελαί ταχύνουσα τὸ βῆμα ἐψιθύρισε:

— Τί με μέλει;

— Τί ἔχεις, Λουκία; ἠρώτησεν ὁ κόμης ἰδὼν τὴν ταραχὴν αὐτῆς· μήπως πάσχεις;

— Ἄς ἐπιστρέψωμεν! ἀπεκρίθη λακωνικῶς, διότι εἶδε παρακολουθοῦντα αὐτὴν τὸν τολμηρὸν ἄγνωστον, καὶ ἠσθάνετο τὸν πειρασμὸν νὰ στρέψῃ τὸ βλέμμα πρὸς αὐτόν.

Ἐπανελθοῦσα δὲ εἰς τὸ ξενοδοχεῖον ἐκάθητε καὶ ἔφερε τὴν δεξιὰν εἰς τὸ μέτωπον, ὅπως καταστείλῃ τὴν ἐξαψιν τοῦ ἐγκεφάλου τῆς. Ὁ Κ. Μορελαί περιποιεῖτο αὐτὴν μετὰ πολλῆς προθυμίας· ἐκείνη ὅμως ἐδέχετο μετὰ τινος ἀνυπομονησίας τὰς περιποιήσεις. Ἦγωνίζετο ν' ἀποδιώξῃ τὸ ὄνειρον τὸ ὅποιον κατατάραττεν αὐτὴν καὶ νὰ ἐπανεέλθῃ εἰς τὸν μέγρι πρὸ μικροῦ ἀτάραχον βίον. Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ ἠσθάνθη ῥίγος.

— Μήπως ἔχεις πυρετόν; ἠρώτησεν ὁ Κ. Μορελαί.

Ἀλλ' ἐξ ἐναντίας ὁ πυρετὸς τὴν εἶχεν ἐγκαταλείψει, καὶ αἴφνης ὁ σύζυγος τὸν ὅποιον ἐλάτρευεν ἀπὸ δέκα ἐτῶν τῇ ἐφάνῃ ἀνυπόφορος· καὶ ἀκουσίως τὸν ἀνέλυσε ὡς ἂν τὸν ἔβλεπε κατὰ πρῶτον. Εἶδεν εἰς τὸ μέτωπόν του ὅτι ἦτο τεσσαρακοντούνητος, εἶδε τὴν ψαρὰν κόμην του, τὰς λεπτὰς του ρυτίδας καὶ τὴν ἐπιμέλειαν μεθ' ἧς ἐνδύόμενος ἐπεθύμει νὰ φαίνεται νεώτερος. Μέχρι τῆς ὥρας ἐκείνης ὁ νέος καὶ ὠραῖος σύζυγος τὸν ὅποιον εἶχε νυμφευθῆ τῇ ἐφείνετο πάντοτε ὁ αὐτός, καὶ οὐδέποτε εἶχε παρατηρήσει τὰς μεταβολὰς τὰς ὁποίας ἔφερον ὁ χρόνος· τότε μόνον τὰς παρατήρησεν ὅλας διὰ μιᾶς, καὶ χωρὶς νὰ ἐνθυμηθῇ ὅτι μετὰ τῆς ἡλικίας τοῦ ἀνδρὸς τῆς προέβη καὶ ἡ ἰδική τῆς, ἐλησημόνησε τὸ παρελθὸν καὶ ἠσθάνθη ἀηδίαν διὰ τὸ μέλλον. Ἡ ἰδέα ὅτι ἔμελλε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Παρισίους νὰ ἐνασχοληθῇ εἰς τὴν τακτοποίησιν τῆς οἰκίας τῆς, νὰ ἐπισκεφθῇ τινὰς οἰκείους, καὶ μετὰ ταῦτα νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν ἐξοχὴν ὅπως διατρίψῃ τέσσαρας ἢ πέντε μῆνας ἐκεῖ μετὰ τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῶν τέκνων τῆς, τὴν κατατάραξε τόσο, ὥστε ἤρχισε νὰ χασμαῖται.

— Μὲ συγχωρεῖς, εἶπεν εἰς τὸν ἄνδρα τῆς· μὲ πειράζουν τὰ νεῦρά μου, ἴσως ἐξ αἰτίας τοῦ κόπου καὶ τῆς εὐωδίας τῶν βοδοδαφνῶν, καὶ πρέπει νὰ ἡσυχάσω. Ἀῦριον τὸ πρῶτ' ἂν εἶμαι καλά.

Καὶ ὁ κόμης ἀσπασθεῖς αὐτὴν φιλοστόργως ἀνεχώρησε. Αὐτὴ δὲ καὶ μὲν ἐξηπλώθη εἰς τὴν κλίνην τῆς, ἀλλὰ ἦτο τόσο τεταραγμένη, ὥστε δὲν κατώρθωσε νὰ κοιμηθῇ ἂν καὶ τὸ ἐπροσπάθει. Ἐσηκώθη λοιπὸν καὶ μεταβάσασα εἰς τὴν πλησίον αἴθουσαν ἔλαθε μετὰξὺ διαφόρων βιβλίων καὶ ἐφημερίδων ἐν βιβλίον, ἐλπίζουσα εἰς τὴν ὑπνωτικὴν δύναμιν τῆς ἀναγνώσεως. Οὐχὶ δὲ βεβιαίως κατὰ τύχην, ἀλλὰ κατὰ συνέργειαν τοῦ κακοῦ αὐτῆς δαίμονος ἔλαθε τὰ κατὰ *Παύλου καὶ Βιργιλίου*.

Καὶ εὐθὺς ἠρυθρίασεν, ὠχρίασε καὶ ἀντὶ γαλήνης ἠσθάνθη σφοδρυνομένην τὴν τρικυμίαν τῆς καρδίας τῆς. Ἐκλείσε τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἴσως ὅπως συγκεντρώσῃ τοὺς ἀσυναρτήτους λογισμοὺς τῆς, καὶ πάλιν ἤνοιξε τὸ βιβλίον καὶ ἐπεχείρησε νὰ ἀναγνώσῃ φυλλολογοῦσα αὐτό. Ἀλλὰ μετὰ μικρὸν τὸ ἔρριψε, καὶ περιφερομένη εἰς τὸ δωμάτιόν τῆς ἠγωνίζετο νὰ νικήσῃ διὰ τῆς φυσικῆς κινήσεως τὴν ἠθικὴν ταραχὴν τῆς. Ἦνοιξε μάλιστα τὸ παράθυρον καὶ ἐπλησίασεν εἰς τὸν ἐξώστην ὅπως δροσισθῇ παρὰ τῆς αὔρας τῆς νυκτὸς καὶ τῆς δρόσου τῆς θαλάσσης. Μόλις δὲ ἤρχισε νὰ αἰσθάνεται ἀνκούσιον τινα, καὶ ἤκουσε τὴν γνωστὴν φωνὴν τραγωδοῦσαν ὑπὸ τὸν ἐξώστην:

Verranno a te sull'aura i miei sospiri ardenti.

Καὶ εὐθὺς ἐπανῆλθεν ὀρμητικὴ εἰς τὸν κοιτῶνά τῆς καὶ ἐκλείσε τὸ παράθυρον. Ἡ γυναικεῖα ὑπερφάνεια διήγειρε τὴν ἀγανάκτησίν τῆς.

— Μὲ προσβάλλει, εἶπεν, ἡ τόση αὐθάδεια. . .

Ἀλλ' ἡ φωνὴ χωρὶς νὰ ἐννοήσῃ ἐξηκολούθησεν:

Udrai nel mar che mormora l'eco de'miei tormenti.

Ἐφαίνετο μόνον ὅτι ἔτρεμε.

Μετὰ τὴν ἀγανάκτησίν τῆς ἤρχισε νὰ περιπατῇ ἐκ νέου, καὶ ἀκούσασα τὸ ἄσμα ἐπλησίαζε βαθμηδὸν εἰς τὸ παράθυρον. . . Ἡ φωνὴ γενομένη πένθιμος καὶ λυπηρὰ κατέστειλε τὴν ὀργὴν τῆς· ἡ καρδία τῆς ἐθλίβη καὶ ἤρχισε νὰ κλαίῃ.

— ὦ! ἀνεφώνησεν ἀποχωρήσασα ἀπὸ τὴν ἄκραν τοῦ παραθύρου εἰς ἣν εἶχε σταθῆ ὅπως ἀκούσῃ χωρὶς νὰ φανῇ, καὶ πεσοῦσα εἰς τὸ ἀνάκλιτρον· ὦ τί φάσμα μὲ καταδιώκει! ποῖος δαίμων μὲ βασανίζει; . . Ἐχει λοιπὸν ἡ φύσις τοῦ ἀνθρώπου ἀπροσδοκήτους ἀσθενείας. . . ὥρας μέτης. . .

Καὶ ἐκλαυσε· τὰ δάκρυα ἀνεκούφισαν αὐτὴν, καὶ ἐν τοσοῦτῳ ἡ φωνὴ εἰσώπησεν. Ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ἐδύννατο εἰσεῖτι νὰ κοιμηθῇ, ἔλαβεν ἄλλο βιβλίον, τὸ ὅποιον ἦτο, ὡς φαίνεται, ἀντιφάρμακον τοῦ πρώτου· διότι μετὰ τινὰ ἀνάγνωσιν, οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς ἐγαλήνισαν, τὸ ἦθός τῆς ἐγένετο ἰλαρὸν καὶ ἐξηκολούθησεν ἀναγινώσκουσα μετ' ἐνδιαφέροντος. Ἡ ἐξαφθεῖσα φαντασία τῆς καταπραῦνθη, τὸ αἷμά τῆς ἐκυκλοφόρει τακτικώτερα. . . καὶ ἀπεκοιμήθη.

Γ.

Ὅτε δὲ ἐξύπνησε τὴν πρῶτην τῇ ἔμενε μόνη ἡ ἀόριστος μνήμη βαρέως ὄνειρου· διὸ καὶ ἀνέλαβε τὸ αἰσθημα τοῦ συνήθους αὐτῇ βίου.

Ὁ δὲ κόμης εἰσελθὼν ἠρώτησεν αὐτὴν:

— Πῶς εὐρίσκεισαι, ἀγαπητὴ μου Λουκία; ἐξεκουράσθης;

— Μάλιστα, εἶμαι καλῆτερα. Χθὲς τὸ βράδυ ἐπασχον τὰ νεῦρά μου.

— Θέλεις νὰ ὑπάγωμεν σήμερον εἰς τὴν Καρβάραν διὰ νὰ ἰδῶμεν τὰ μεταλλεῖα τοῦ ὠραίου μαρμάρου, τὸ ὅποιον μεταφέρεται εἰς ὕλην τὴν Εὐρώπην διὰ νὰ κατασκευάζονται ἀγάλματα;

— Ἄς ὑπάγωμεν. Θὰ ἰδῶ εὐχαρίστως τὰ ἀνεξάντλητα βουνὰ τὰ ὅποια χρησιμεύουν εἰς κατασκευὴν τῶν ὠραίων ἀγαλμάτων τῶν ἐκκλησιῶν μας, καὶ θὰ μάθω ὅλας τὰς λεπτομερείας πῶς κόπτονται, πῶς μεταφέρονται καὶ καθεξῆς.

— Ἐπειδὴ ἀγαπᾷς τὴν γλυπτικὴν θὰ ἰδῆς εἰς τὴν Καρβάραν ἀγάλματα, συμπλέγματα, ἀγγεῖα, λουτήρας καὶ πολλὰ ἄλλα, κατασκευασμένα ἀπὸ τοὺς ἐπιτηδειότερους τεχνίτας τῆς Ἰταλίας, καὶ θ' ἀκούσης τὸν ἀδιάκοπον κτύπον τῶν ἐργαλείων, τὰ ὅποια κόπτον, σκαλίζουν, ρυκανίζουν καὶ γλύφουν. Οἱ κάτοικοι τῆς Καρβάρας διαίρονται εἰς δύο· εἰς ἀγάλματα καὶ εἰς ἀγαματοποιούς, δηλαδὴ εἰς ἐνεργούς καὶ εἰς πάσχοντας.

— Ἄς ὑπάγωμεν λοιπόν· εἶπε νὰ ἐτοιμάσουν τὴν ἄμαξαν καὶ μετὰ μίαν ὥραν εἶμαι ἐτοιμὴ.

Μόλις ἐξῆλθεν ὁ κόμης καὶ ἐλθοῦσα μία ὑπηρετικὴ ἔφερε τὸ πρόγευμα τῆς κομήσσης καὶ μίαν ἐπιστολήν.

— Τί εἶναι αὐτή; ἠρώτησεν ἡ κόμησσα ἐρυθρίασασα, χωρὶς καὶ αὐτὴ νὰ ἐννοῇ διὰ τί, ὅτε εἶδε τὴν ἐπιστολήν.

— Δὲν ἤξεύρω, ἀπεκρίθη ἀφελῶς ἡ ὑπηρετικὴ θὰ τὴν ἔφεραν διὰ σᾶς.

— Ποῖος μὲ τὴν ἔφερον; εἶπε καθ' ἑαυτὴν ἡ Κ. Μορελαί· ἐγὼ ἐδῶ δὲν γνωρίζω κανέναν. — Διὰ τοῦτο ἠθέλησε νὰ τὴν ἐπιστρέψῃ· ἀλλ' ἡ γυναικεῖα περιέργεια ὑπερίσχυσε.

— Τί θὰ στοχασθῇ ἡ ὑπηρετικὴ, εἶπε πάλιν καθ' ἑαυτὴν, ἐὰν ἐπιστρέψω τὴν ἐπιστολήν; Πόσα καὶ ποῖα συμπεράσματα θὰ κάμῃ; Πλὴν τούτου τίς μὲ ὑποχρεώνει νὰ τὴν διαβάσω; τὴν καίω. . .

Καὶ ὅμως ὅτε ἀνεχώρησεν ἡ ὑπηρετικὴ ἀνάψασα φῶς ἠθέλησε νὰ τὴν καύσῃ· ἀλλ' ἤρχισε νὰ διστάζῃ ἐκ νέου. . .

— Ἴσως ὅμως τὸ γράμμα αὐτὸ μὲ τὸ στέλλει τις ἔχων ἀνάγκην. . . Ἴσως ἡ Ἀμαλία τὴν ὅποιαν εἶδα χθὲς. . . Διὰ τί νὰ μὴν τὸ ἀνοίξω; . . Μίαν φορὰν ἦτον φίλη μου. . . καὶ θὰ ἦτον σκληρὸν. . .

— Καὶ τίς θὰ τὸ μάθῃ. . . εἶπεν ἰδοῦσα περὶ ἑαυτῆς. Δὲν πρέπει νὰ ᾔται τις τόσο ἀδυσώπητος πρὸς γυναῖκα τὴν ὅποιαν παρέσυρεν ἡ καρδία τῆς. . .

Ἡ αὐστηρότης τῆς Κ. Μορελαί ἤρχισε νὰ κάμπτεται!

Καὶ ἤνοιξε τὴν ἐπιστολήν.

— Πῶς; στίχοι! ἀνεφώνησεν.

Ἀλλ' ἐπειδὴ ἠκούσθησαν βήματα, ἐκλείσε ταχέως τὴν ἐπιστολήν καὶ ἀπέθετο εἰς τὸ θυλάκιόν τῆς.

Ἦσαν δὲ τὰ βήματα τῆς ὑπηρετίδος φερούσης ἐνδύματα τῆς κυρίας.

Ἐπρογεύθη ἐντὸς δέκα λεπτῶν καὶ εὐτρεπίσθη μετὰ πολλῆς ταχύτητος, διότι νευρικός τις ἐρεθισμός εἶχε καταλάβει αὐτήν. Ἀποφασίσασα ἄπαξ νὰ κρατήσῃ τὴν ἐπιστολὴν ἐγένετο φαιδρά. Καὶ ἐνῶ περιποιεῖτο αὐτὴν ἐνδουμένην ἡ ὑπηρετίς, αὐτὴ ἔλεγε κατ' ἴδιαν·

— Εἶναι καὶ ποιητής!

Καὶ κατ' ἀρχάς μὲν εἶχεν ἀποφασίσει νὰ περιμείνῃ τὸ ἐσπέρας ὅπως ἀναγνώσῃ τοὺς στίχους· ἀλλὰ δὲν ἐδυνήθη νὰ φυλάξῃ τὴν ἀπόφασιν· διότι ἐνῶ ἡ ὑπηρετίς ἐξήλθεν. Ἰνα ἴδῃ ἐὰν ἦτο κάτω ἡ ἄμαξα, ἀνέσυρε τὴν ἐπιστολὴν καὶ ἀνέγνω τοὺς ἐφεξῆς στίχους γεγραμμένους ἰταλιστί·

« Εὐλογημένη ἡ ἡμέρα, τὸ ἔτος, ὁ μῆν, ὁ χρόνος, ἡ ὥρα, ἡ στιγμή, ὁ ὥραιος τόπος, ἡ εὐτυχὴς χώρα ὅπου οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς κατέκτησαν τὴν καρδίαν μου.

» Εὐλογημένοι καὶ τὸ τραῦμα, καὶ τὸ μαιδιάμα καὶ τὸ βλέμμα τὰ ὁποῖα μὲ θέλωσαι καὶ μὲ ἀναλίσκουσιν.

» Εὐλογημένοι καὶ οἱ στεναγμοὶ τοὺς ὁποίους διασκορπίζω εἰς τὸν ἀέρα καλῶν τὴν κυρίαν μου, εὐλογημένα καὶ τὰ δάκρυα καὶ αἱ φωναὶ μου καὶ αἱ ἀόριστοι ἐπιθυμίαι μου!

» Εὐλογημένοι καὶ οἱ στίχοι τοὺς ὁποίους μ' ἐμπνέει, δι' ὧν ψάλλω αὐτήν, εἰς μόνον αὐτοὺς ἀρεσκόμενος.»

— Ωραιότατοι! εἶπε κατ' ἑαυτὴν ἐρυθρίασασα.

Καὶ ὡς γαλῆ ἦτις, πρὶν ἢ βυθίσῃ τὴν γλῶσσάν της εἰς τὸ γάλα, περιφέρει τὸ βλέμμα ὅπως βεβκιωθῇ μὴ τις τὴν βλέπῃ, εἶδε καὶ αὐτὴ περίξ, καὶ πεισθεῖσα ὅτι οὐδεὶς ἦτο ἐκεῖ ἀνέγνω καὶ δεῦτερον τοὺς στίχους καὶ ἐφύλαξε μετὰ ταῦτα εἰς τὸ θυλάκιόν της.

— Θὰ τοὺς καύσω, εἶπεν ἀπόψε, καὶ ἂν κατὰ τύχην ἀπαντήσω κατ' ἑδὸν τὸν ποιητὴν θὰ τὸν ἴδω εἰς τρόπον ὥστε νὰ εἶναι ἄλλοτε ὀλιγώτερον αὐθάδης.

— Κυρία, εἶπεν ἔλθοῦσα ἡ ὑπηρετίς, τὸ ὄχημα εἶναι ἑτοιμον.

— Ἄς ὑπάγωμεν, ἀπεκρίθη. Καταβαίνουσα δὲ ἀπῆντησε τὸν ἀναπόφευκτον μοναχὸν τῶν ἰταλικῶν ξενοδοχείων ἐπαιτοῦντα, καὶ ἔδωκεν αὐτῷ χρυσοῦν νόμισμα.

(Ἐπεταὶ συνέχεια.)

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ν. ΛΕΒΙΔΗΣ.

Τὴν ὅ του μεσοῦντος ἐπλήρωσε τὸ κοινὸν χρέος ὁ Κωνσταντῖνος Λεβίδης, συντάκτης ἐπὶ δύο καὶ τριάκοντα ἔτη τῆς Ἐλπίδος. Ἄπασαι αἱ τε ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος ἐκδιδόμεναι ἑλληνικαὶ ἐφημερίδες ἐξύμνησαν τὴν δημοσιογραφικὴν ἀρετὴν τοῦ ἀποθανόντος, τινὲς δὲ καὶ τὸν ἀρχήθεν βίον αὐτοῦ ἠξίωσαν νὰ ἱστορήσωσιν. Ἀλλὰ καθὼς ὁ κεραυνός, πρὶν ἢ διαγράψῃ εἰς τὸ στερέωμα τὴν φλογερὰν αὐτοῦ τροχίαν, πηγνύεται σιωπηλῶς καὶ λεληθότως μεταξὺ πυκνοῦ νέφους, αἴφνης δὲ ἀναπηδῶν ἀναφλέγει τοὺς οὐρανοὺς καὶ καταπίπτει πυρσοβολῶν καὶ ἀκατάσχετος, οὕτω καὶ τοῦ Κωνσταντίνου Λεβίδου ὁ βίος χρονολογεῖται ἀπὸ τῆς ἡμέρας κατ' ἣν ἐσχάραξε τὰς πρώτας γραμμὰς τῆς ἐφημερίδος αὐτοῦ.

Καὶ ἡμεῖς, ζῶντος ἔτι τοῦ ἀνδρός, ἐλάβομεν ἀφορμὴν νὰ γράψωμεν ἐν παράδῳ ὀλίγα μὲν, ἀκριβῶς ὅμως ἐξεικονίζοντα τὴν περὶ τὸ δημοσιογραφεῖν αὐτοῦ ἐμπειρίαν. « Le rédacteur, εἶπομεν, de l'Espérance, ressemble à ces preux du moyen-âge qui plantaient avec audace leur écusson pour combattre à outrance contre tout venant. Sa pensée vigoureuse et nette forme avec une merveilleuse facilité des plans; sa parole est une catapulte, et ses opinions sont lancées comme des bombes; il aime l'orage, le combat, la fatigue et n'est heureux que dans la bourrasque; le repos serait sa mort. Les questions les plus difficiles lui sont familières; il les comprend et en déduit avec succès des conséquences. Confiant dans son intuition rapide qui lui révèle les côtés faibles de ses adversaires, il les attaque sans pitié et sait à peine modérer son ardeur; souvent même emporté par elle au fort de la tempête, il oublie que l'onde qui bouillonne en écumant se renferme dans son lit (1).

Ναὶ μὲν πολλοὶ, καὶ ἐκ τῶν ἀρίστων, ἀφότου ἢ Ἑλλάς κατέκτησε τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῆς διεχειρίσθησαν τὸν δημοσιογραφικὸν κάλαμον· τῶν ἐν μακρῇ τῇ λήξει τριῶν πολιτικῶν μεριδῶν, τῶν διὰ ξενικῶν ὀνομάτων διακρινόμενων, τὰ δόγματα καὶ τὰς ἀξιώσεις ὑπεστήριζον ἐφημερίδες, τῆς συντάξεως τῶν ὁποίων μετέσχον καὶ αὐτοὶ τῶν μεριδῶν οἱ κορυφαῖοι. Ἀλλ' εἰ καὶ τινες ἐδέχθησαν ἐντριβεῖς περὶ τὴν ἐπιστημονικὴν συζήτησιν, περὶ τὴν λεγομένην ὅμως πολεμικὴν οὐδεὶς ἐγένετο ἀθλητικώτερος τοῦ συντάκτη τῆς Ἐλπίδος. Γεννηθεῖσα ἐπὶ ἀπολύτου

(1) Le Spectat. de l'Orient. Τίμ. Δ', σελ. 39.

μοναρχίας καὶ ἀνδρωθεῖσα ἐπὶ πολιτείας συνταγματικῆς, ἡ Ἐλπίς παρέστη μάρτυς ἐν τῷ διαστήματι τριῶν καὶ ἐπέκεινα δεκαετηρίδων σπουδαιοτάτων γεγονότων, κατ' ἃ ὁ συντάκτης αὐτῆς ἀκλόνητος ὡς ὁ στρατιώτης ὁ γενναῖος ἀγρυπνῶν παρὰ τὴν σκοπιάν, ἀντελάβετο πάντων τῶν ζητημάτων ὅσα ἐκύλισεν ἀλλεπαλλήλως τῶν πραγμάτων ὁ ροῦς εἴτε ἀπὸ τοῦ ὕψους τῆς ἐξουσίας καὶ τοῦ βουλευτικοῦ βήματος, εἴτε ἀπὸ τοῦ στόματος τοῦ λαοῦ, τοῦ περιοδικοῦ λέγομεν τύπου. Οὐδεὶς δὲ ἐξεπλήρωσεν ἐπιτηδειότερον τὴν ἐντολὴν ταύτην, ἐντολὴν ἐντιμωτάτην μὲν ἀλλὰ καὶ ἀκρότομον ὡς σκόπελος, εἰς ὃν εὐάριθμοι οἱ μὴ ἐγγρίπτοντες ἐφημεριδογράφοι· διότι ἀναλαβόντες τὸ βαρὺ καὶ ἐπικίνδυνον ἔργον νὰ γίνωσιν ὄργανα ἅμα δὲ καὶ διδάσκαλοι καὶ ὀδηγοὶ τοῦ λαοῦ, ὀφείλουσιν ἐνεδρεύοντες ἀδιακόπως νὰ ἔχωσι κατ' ἑκάστην, κατ' ὥραν, κατὰ στιγμήν τὸν ὀφθαλμὸν προσηλωμένον πρὸς πάντα, νὰ ὀμιλῶσι περὶ παντός, καὶ νὰ αἰσθάνωνται πᾶν αἶσθημα τοῦ λαοῦ ἐκείνου. Καὶ εὐγενὴς μὲν, εὐγενέστατος ὁ βίος αὐτός, διότι ἀνακλισκόμενος ἀναλίσκεται ὑπὲρ τῆς πατρίδος, τῆς ἐλευθερίας, τῆς δικαιοσύνης, εἰς ἃς ὁ ἐντιμὸς δημοσιογράφος ἀφιερῶι καὶ νοῦν καὶ ψυχὴν καὶ χρόνον· ἀλλ' ὅπόσον ἀκανθοφόρος καὶ στυγερός! ὅπόσον ἀναμοχλεύει καὶ τὰς ἰσχυροτάτας φύσεις, τὰς φύσεις δηλαδή τὰς ἐχούσας εὐαισθησίαν καὶ συνείδησιν! Ἦναγκασμένος ν' αὐτοσχεδιάζῃ αἰώνως ὁ δημοσιογράφος τήκεται τὴν διάνοιαν, καὶ μόνης ἀμοιβῆς ἀξιοῦται τῆς εὐνοίας μιᾶς στιγμῆς, τῆς ἐπευφημίας μιᾶς ἡμέρας! Εἶδὲ καὶ μεταβάλλοντα τὰ πλήθη, αὐτοῦ τὸ αἶσθημα μένει ἀναλλοίωτον.

Καὶ ὅμως ὁ συντάκτης τῆς Ἐλπίδος κατεκρίθη πολλὰκις ὅτι μετεβλήθη. Τὸ κατ' ἡμᾶς, εἰ καὶ ἔχομεν τὸ δικαίωμα νὰ εἰπώμεν μετὰ τοῦ Γκυζῶ, ὅτι τὰ μαθήματα τῆς πείρας δὲν εἶναι ἀστάθεια, ὅτι ὁ καὶ τῶν σοφωτέρων σοφώτερος χρόνος ἀποκαλύπτει ἀληθείας τὰς ὁποίας ἀγνοοῦντες προτοῦ ἐπλανώμεθα, ἀρκούμεθα ν' ἀνεθυμίσωμεν ὅτι τὸ ἐπικρατέστατον τῶν αἰσθημάτων τοῦ Κωνστ. Λεβίδου ἦτο τὸ μεγαλεῖον τῆς πατρίδος. Ἀναδιψᾶστε τοὺς τριακονταδύο ὀγκώδεις τόμους τῆς Ἐλπίδος, καὶ οὐδὲ σελίδα θέλετε ἀπαντήσῃ εἰς ἣν νὰ μὴ παριστᾷ αὐτὸ ὡς τὴν μόνην εὐδαίμονίαν, τὸν μόνον ὕρον τῆς ὑπάρξεως τῆς Ἑλλάδος, καὶ νὰ μὴ ἐκζητῇ αὐτὸ διὰ παντός τρόπον. Πολυετής καὶ ἀμείλικτος πολέμιος τῆς κυβερνήσεως τοῦ Ὀθωνος, ἠσπᾶσθη μετὰ σπουδῆς καὶ μετ' ἐνθουσιασμοῦ ὑπεστήριξεν αὐτὴν ἅμα πεισθεὶς ὅτι ἐμερίμνα εἶπερ τις ἄλλος ὁ ὑπὲρ πάντα ἄλλον ἑλληνίος ἐκεῖνος βασιλεὺς περὶ τοῦ μεγαλείου τῆς πατρίδος· διότι ἐγίνωσκεν ὅτι χωρὶς τῆς εἰλικρινούς καὶ δραστηρίας ἐνεργείας τοῦ ἡγεμόνος τοῦ

φιγίου τούτου τῆς Ἑλλάδος, δυσκολωτάτη καὶ βραδυτάτη ἡ τῶν ἐθνικῶν πόθων ἐκπλήρωσις.

Καὶ δὲν περιορίζοντο αἱ ἐνεργεῖαι αὐτοῦ εἰς μόνον τῆς Ἐλπίδος τὸ κήρυγμα. Ἐπὶ πολλὰ κατὰ συνέχειαν ἔτη ὁμᾶς ἀνδρῶν φιλελευθέρων, πεπαιδευμένων, τολμηρῶν τὴν καρδίαν καὶ ἐπηρμένων τὸ φρόνημα συνήρχοντο κατ' ἡμέραν εἰς τὸ σπουδαστήριον αὐτοῦ, ἐν ᾧ ἔκειντο ἀναμιξ βιβλία καὶ ἐργαλεῖα, γραφίδες καὶ ζῶα κατοικίδια, σπόροι καὶ εἰκόνες, φέροντες ἕκαστος τὸν ἕρανον τῶν ἰδίων σκέψεων καὶ τὴν ὑπόσχεσιν τῶν ἰδίων ἀγώνων ὑπὲρ τοῦ μεγαλείου ἐκείνου. Ὁ Κωνστ. Λεβίδης δὲν εἶχε μὲν τὸν προφορικὸν λόγον εὐφραδῆ καὶ πολυεῦμονα ὅσον καὶ τὸν γραπτὸν, εἶχεν ὅμως τὸν νοῦν δεξιὸν καὶ ἐγκρατῆ πραγμάτων· διὸ ἐλέγων τὴν ὀρθοτέραν τῶν προτάσεων ἀνέτεμεν αὐτὴν εὐφωδῆς, ἐτροπολόγει, ἔθετεν εὐστόχως τὸν δάκτυλον ἐπὶ τὸ ἐρικτὸν ἢ τὸ ἀνέφικτον, ἢ ἐπέφερον ἄλλην σπιννίως ἐξελεγχθεῖσαν σφαλέραν. Δυσκόλως δὲ σήμερον, ὅτε τὰ πάθη ἐξήφθησαν εἰς τὸ ἄκρον καὶ τὸ ἴδιον συμφύρον προηγεῖται τοῦ κοινοῦ, πιστεύομεν ὅτι ἡ ὀμιλῆς ἐκείνη διελύετο μετὰ τρεῖς ἢ τέσσαρας ὥρας ὁμόφωνος καὶ χαίρουσα ὁσάκις ἀπητοῦντο παρὰ τῆς φιλοπατρίας τῶν μελῶν αὐτῆς καὶ θυσίαι πραγματικώτεροι.

Καὶ μετὰ τινὰ δὲ ἔτη, ὅτε ἡ ἐνότης τῆς Ἰταλίας ἀνεζωπύρηνσε καὶ παρ' ἡμῖν τὸ αἶσθημα τῆς ἐνότητος τῆς Ἑλλάδος, οὐδεὶς ἐμόχησε συντονώτερον αὐτοῦ, ἐκθέντος ἐγγράφως γνώμας, ἐπιχειρήσαντος ἀποδημίας καὶ ὑποβαλόντος σχέδια, ἃ τινὰ ἂν ἐγίνοντο ἐγκαίρως δεκτὰ, πιθανὸν ὅτι καὶ ὁ μέγας σκοπὸς ἐστεφανοῦτο, καὶ τὰ καθεστῶτα δὲν ἀνεσεῖοντο.

Πρὸ τῆς πεποιθήσεως ὅμως ἐκείνης ἡ ἀνηλεὴς τῆς Ἐλπίδος κοπίς, καταπεσοῦσα ὡς πέλεκυς ἐπὶ τὰς ρίζας τῆς βασιλείας, ἠκρωτηρίασεν αὐτάς· οὐδὲ ἀρνούμεθα ὅτι εἰς τὴν διατάραξιν τῶν πνευμάτων καὶ τὴν πικρασκυῖν τῶν ἐπαναστάσεων συνετέλεσεν ἡ ἀκράτητος αὐτῆς ἀντιπολίτευσις· διὸ καὶ ὁ συντάκτης αὐτῆς ὠμολόγει τὴν ἴδιαν εὐθύνην· ὠμολόγει ἐπὶ τέλους μετὰ πικρὰν πείραν, ἀφοῦ καὶ αὐτὸς ἐγένετο θῦμα τῆς βίας, ὅτι δολοφονοῦμεν τὴν πατρίδα ἐπιδιώκοντες δι' ἀναστατώσεων καὶ ἀνατροπῶν τὴν βελτίωσιν τῶν τῆς πολιτείας. « Vous autres Français, ἔλεγε πρὸς τὸν Montesquieu ὁ Chesterfield μεμφόμενος τὸ φιλοτάραχον καὶ νεωτεροποιὸν τοῦ γαλλικοῦ ἔθνους, vous autres Français vous savez faire des barricades, mais vous n'élevez jamais des barrières. » Τῆς μομφῆς αὐτῆς ἐγένοντο δυστυχῶς καὶ οἱ Ἕλληνας ἄξιοι, οἱ τινες καὶ τοὶ αἰείποτε φέρουσι διὰ στόματος τὰ παραδείγματα τῶν Ἀγγλων, οὐδέποτε ὅμως συγκα-

κατίθενται καὶ νὰ διορθώσωσιν ὅπως αὐτοὶ τὰ ἡμερ-
τημένα δι' εἰρηνικῶν μεταρρυθμίσεων. Καὶ θείας
ιδέας τὸν θρίαμβον ἂν ἔχη σκοπὸν ἢ βιαία μετα-
βολή, παρακολουθοῦσιν αὐτὴν κτηνώδη πάθη καὶ
καταχρήσεις ἀποτρόπαιοι ἀτιμάζουσαι τὸν ἀγῶνα
καὶ ἐξολοθρεύουσαι τὰ δικαιώματα ὑπὲρ ὧν ἐγένετο.
Ποῦ δικαίωμα, ποῦ τάξις, ποῦ ἀρχή, ποῦ νόμος τὸν
Φεβρουάριον καὶ τὸν Ἰούνιον τοῦ 1863 ἔτους; «Ἐάν
δὲν ποτίσῃ ἄφθονον αἷμα τὸ δένδρον τῆς ἐλευθερίας,
ἰεροκλήρυττον τινες δαιμονιῶντες, τὸ δένδρον θέλει
ξηρανθῆ.» Ἀλλὰ πρὸς δόξαν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους,
τὸ σατανικὸν αὐτὸ σάλπισμα κατεταρταρώθη ἐκεῖ
ὅθεν ἀναθὰν ἠγωνίσθη νὰ μολύνῃ τὸ πρόσωπον τῆς
Ἑλλάδος.

Ὁ Κωνσταντῖνος Λεβίδης διέτριβε τότε εἰς τὰ
ξένα, ἐξορισθεὶς διότι ἐπεζήτηε μετὰ τοῦ βασιλέως
Ὀθωνος τὸ μεγαλεῖον τῆς πατρίδος. Ἐπανελθὼν δὲ
μετὰ καιρὸν ἐνόμισε καθῆκον νὰ ἐπανέλθῃ καὶ εἰς
τὴν ἀρχαίαν θέσιν, καὶ ἐγκατερεῶν εἰς τὴν δημοσιο-
γραφίαν νὰ συμπυκνώσῃ πάσας αὐτοῦ τὰς δυνάμεις
εἰς τὴν καταστολὴν τοῦ ἐπαναστατικοῦ κύματος καὶ
τὴν ἀνανέωσιν τῶν ἐνεργειῶν τῶν ὁποίων τὸ νῆμα
εἶχε διακόψει ἢ ἐπανάστασις· ἀλλ' ὁ θάνατος ἐπελ-
θὼν ἀδυσώπητος ἔθετο τέρμα εἰς τοὺς ἀγῶνας αὐ-
τοῦ, καὶ ἐστέρησε τὴν μὲν δημοσιογραφίαν τοῦ με-
γαθυμοτάτου τῶν στρατιωτῶν αὐτῆς, τὴν δ' Ἑλ-
λάδα θερμουργοτάτου ἑραστοῦ τοῦ μεγαλείου τῆς
πατρίδος.

N. Δ.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΣΟΥΤΣΟΣ.

Ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν εἰς τὰ ἄνω μετástασιν
τοῦ συντάκτου τῆς Ἑλλάδος προεπέμφθη εἰς τὸν
τάφον καὶ ἕτερον γνωστὸν τέκνον τῆς Ἑλλάδος, ὁ
Παναγιώτης Σούτσος. Καὶ περὶ αὐτοῦ διέλαθεν ὁ
περιοδικὸς τύπος, ἀναπολήσας τὴν ποιητικὴν εὐ-
φυίαν τοῦ πατρὸς τοῦ Ὀδοιπόρου, καὶ μεμφθεὶς
τὴν ἐξουσίαν ὅτι ἀφῆκεν αὐτὸν νὰ καταλύσῃ ἐν με-
γίστῃ πενίχ τὸν βίον.

Καὶ ὅτι μὲν τοῦ Παναγιώτου Σούτσου τὰ ἐκδε-
δομένα ἔπη μαρτυροῦσι τὴν ποιητικὴν αὐτοῦ ἀρετὴν
οὐδεὶς ὁ ἀντιλέγων. Καθ' ἡμᾶς ὅμως ἢ κυριωτέρως
αὐτῶν ἀξία δὲν εἶναι ἢ τῆς ποιήσεως, ἀλλ' ἢ τῆς
ἐπιδράσεως εἰς τὸ δημόσιον πνεῦμα καθ' ὃν χρόνον
ἐποιήθησαν· διότι, καθὼς καὶ πρὸ τριῶν ἐτῶν ἐλέ-
γαμεν περὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ τούτου τοῦ Σούτσου,
« ἢ ἐκ τῶν πονημάτων δόξα μετρεῖται κατ' ἀναλο-
γίαν τοῦ βαθμοῦ τῆς ὠφελείας ἧς ἐγένοντο πρό-
ξενα » (1) Ἔστωσαν δὲ εἰς παράδειγμα τὰ ἄσματα

τοῦ Τυρταίου, ἃ τινες δὲν ἤθελον ἀπαθανατισθῆ βε-
βαίως ὅσον ἀπεθανατίσθησαν, ἂν δὲν ἀνέφλεγον τὴν
ἀνδρίαν καὶ δὲν ἐνίσχουν τοὺς βραχίονας τῶν Λα-
κεδαιμονίων ὥστε νὰ κατατροπώσωσι τοὺς ἐχθροὺς
αὐτῶν.

Τοιοῦτό τι συνέβη καὶ ἐπὶ τῶν ἀδελφῶν Σούτσων.
Ναὶ μὲν ἢ ποιήσεις δὲν ἦτο ἄγνωστος καὶ πρὸ αὐτῶν
μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων, διότι πολλοὶ τῶν ἐν Κων-
σταντινουπόλει καὶ ἀλλεχοῦ, οἳοι Χριστόπουλος,
καὶ Βιλαράς, καὶ Ρίζος ἔγραψον, καὶ οὐχὶ ἀδοκίμως,
διὰ μέτρων· ναὶ μὲν τὰ κλεφτικὰ ἄσματα, διηγού-
μενα συνήθως ἀνδραγαθίας, ὑπέθαλλον τὸν πρὸς τὴν
ἐλευθερίαν ἔρωτα, ὁ δὲ Ρήγας καὶ ὁ ἔνθους τοῦ
Τί καρτερεῖτε ποιητῆς, διὰ τῶν περιωνύμων αὐτῶν
ἐγερτηρίων ἐκλόνησαν πρῶτοι τὰ θεμέλια τῆς ἀλ-
λοφύλου ἐξουσίας· ὅμως ἀπὸ τοῦ 1821 ἔτους πάντα
μετεβλήθησαν, καὶ καιροὶ καὶ πράξεις. Τὸ πῦρ, τὸ
ὁποῖον ὑπενέμετο προτοῦ τὰς καρδίας ἐξεβράχη φλο-
γερῶν, αἱ δὲ φλόγες αὐτοῦ ἦτο ἐπάναγκες νὰ δια-
τηρηθῶσι, δὲν λέγομεν ἄσβεστοι, διότι οὐδέποτε
σβέννυνται εἰς τὰς ἑλληνικὰς ψυχὰς, ἀλλὰ ἀμυαίαι.
Τοὺς πατέρας ἡμῶν κατεκλήλουν ὄνειρα καὶ ἔβασκον
ἐλπίδες· διὸ ἢ ποιήσεις αὐτῶν ἦτο ἐν γένει λιγύ-
φθογος, θρηνώδης, ἐλεγειακὴ· σήμερον ὅμως ὅτε
τὰ ὄνειρα διελύθησαν καὶ αἱ ἐλπίδες ἐγένοντο πράγ-
ματα, ἀπητέτο ἀνδρική, ῥαγδαία, πυρίκαυστος,
γοργὴ ὡς κεραυνός, ὅπως ἐξορμᾷ τὰς καρδίας, καὶ
ἐξυμνῆ τὰ ἀνδραγαθήματα, καὶ παραμυθῆ ἢ μᾶλλον
ἀναφλέγῃ ἐν συμφοραῖς τὸ θάρρος. Τοῦ Σολομοῦ ὁ
ἕμνος, τοῦ Ζαμπελίου αἱ τραγωδίαι ἐδείκνυον μὲν
ὅτι ὁ Ἑλλικὸν δὲν εἶχε χερσὼθῃ κατακράτος, διὰ
τὸ εἶδος ὅμως αὐτῶν καὶ τὴν ἔκτασιν δὲν ἐπανε-
λαμβάνοντο εἰς τὰ στρατόπεδα, δὲν ἐψάλλοντο καὶ
καθ' ὁδὸν, καὶ κατ' οἶκον, καὶ εἰς τὰ συμπόσια ὅπως
τὸ Ὡς πότε παλληκάρια καὶ τὸ Τί καρτερεῖτε, καὶ
διὰ τοῦτο δὲν ἐξῆπτον τὸν ἐνθουσιασμὸν τοῦ πολε-
μιστοῦ.

Οἱ Σούτσοι ἐλθόντες τὸ 1826 ἔτος εἰς τὴν ἀγω-
νιζομένην Ἑλλάδα, ἐκόμισαν μεθ' ἑαυτῶν τὴν ποιήσιν
τὴν ἐξεγείρουσαν καὶ εἰς συμπόσια, καὶ εἰς οἰκογε-
νείας, καὶ εἰς στρατόπεδα τὸ αἶσθημα. Αἱ σάτυροι
τοῦ Ἀλεξάνδρου μαστίζουσαι τὴν κατάχρησιν ἀνε-
πτέρου ἐν ταῦτῳ καὶ τὸ φρόνημα, καὶ διὰ τοῦτο
πάντες ἀπήγγελλον ἐκ στήθους τοὺς ὠραιοτέρους
στίχους αὐτῶν. Τοῦ Παναγιώτου Σούτσου τὸ Τρα-
γούδιον εἰς τὴν πτώσιν τοῦ Μεσολογγίου, ἐκίνε
μὲν τὰ δάκρυα ἐπὶ τῇ ἀνακέστῳ συμφορᾷ, ἀλλὰ
καὶ παρώρμα τοὺς ἐπιζῶντας εἰς νέκ κατορθώματα.

Ἐάν οἱ ἀδελφοὶ Σούτσοι ἐνέμενον ὡς ὁ Béranger,
τὸν ὁποῖον ἐμιμήθησαν θαυμασίως, εἰς τὸ εἶδος
τοῦτο τῆς ποιήσεως, καὶ δὲν ἐθήρευον φιλοδοξοῦν-
τες τὴν ἀπὸ τῆς ἐποποιέας καὶ τῆς δραματικῆς φή-

μην, οὐδ' ἀριστάρχειος ἴσως σμίλην ἤθελε τολμήσει
νὰ προσεγγίσῃ τὰ γεννήματα τῆς φιλοπάτριδος αὐ-
τῶν φαντασίας.

Ἀλλὰ καὶ ἄλλως πῶς εὐηργέτησεν ἢ ποιήσεις τῶν
ἀδελφῶν Σούτσων· ἐχρησίμωσεν ὡς πρότυπον πρὸς
τοὺς νέους ἡμῶν ποιητὰς· διότι, ὡς πρὸ πολλοῦ εἴ-
πομεν, ἀπλὴν τοῦ Ῥαγκαβῆ, τοῦ Ζαλκώστα, ἴσως
δὲ καὶ ἄλλου τινός, οὐδένα γινώσκωμεν ποιητὴν ἢ
στιχοῦργόν μὴ ἰχνηλατήσαντα τὴν σούτσειον ζυω-
ρίδα» (1). Τὴν ἐπενέργειαν δὲ ταύτην δὲν εἶναι δύσ-
κολον νὰ ἀνεύρωμεν ἐτι καὶ σήμερον εἰς οὐκ ὀλίγα
τῶν συνεχῶς ἐκδιδόμενων ποιημάτων.

Δι' αὐτὰς πρὸ πάντων τὰς δύο ἀξιολόγους ὑπη-
ρεσίας, τὰς ὁποίας μετὰ πόθου ἀνακαλοῦμεν καὶ θέ-
λουσιν ἀνακαλεῖ εἰς τὴν μνήμην οἱ μεθ' ἡμᾶς, ἐθρη-
νήσαμεν τὸν Παναγιώτην Σούτσον, εὐτυχέστερον
μὲν τοῦ ἀδελφοῦ Ἀλεξάνδρου ὅτι ἐλεύθερον χῶμα
ἐκάλυψε τὸν νεκρὸν αὐτοῦ, δυστυχέστερον δὲ ὅτι
πολλοστὸς καὶ αὐτὸς ἐπεκύρωσε τὸ γαλλικὸν ἐκεῖνο
λόγιον τὸ λέγον· « qui sert son pays sert sou-
vent un ingrat. »

N. Δ.

ΛΑΚΩΝΙΚΑ.

Παροιμίαι.

«Τραχηλόμου κουτταβάκι
»εμαθῆς τα δὲν τὰ κάρεις·
»εμαθὰ τα δὲν τὰ φῆνω.»

Ἐπὶ ἀνθρώπου ἀσταθοῦς προσποιουμένου μεταρ-
ρυθμίσειν διαγωγῆς. Ἡ δὲ λέξις «τραχηλό» σημαίνει
παρδαλὸν, ὡς ἐνοεῖται ἢ λέξις εἰς ἄλλας χώρας τῆς
Ἑλλάδος παρὰ τὴν Λακωνίαν, ὅπου καὶ ἢ λέξις «λα-
γαρός» σημαίνει παρδαλὸς λεγομένη ἐπὶ βοῶν,
ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἐφαρμοζομένη ἐπὶ ἀπατεῶνων. Πα-
ροιμιακῶς λέγεται «εἶσαι λαγαρός», καθὼς καὶ
«τραχηλῆς» καὶ «τραχηλόσκυλο» ἐπὶ τῶν αὐτῶν.
Σημειωτέον δ' ἐνταῦθα, ὅτι «τραχηλό» λέγεται ὁ
κύων ὁ ἔχων περὶ τὸν τράχυλον διάφορα χρώματα.

«Κούφιος τόπος κί' ἄλαλος»

Ἐπὶ ἀπευχῆς πράγματος.

«Τηγαρίτα μοῦ μυρίζει»
»Μὰ κακὰ τῆρε λαβαίρω.»

ἐπὶ πράγματος, ὅπερ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτύχῃ
τις ἢ καὶ μετὰ δυσκολίας μεγάλης μέλλει νὰ ἐπι-
τύχῃ· συνήθως ἐπὶ ἀρβάνων.

(1) Ἄβ.

«Μαντραγούδα κλῆνανίδα
Κί' ἄλλο ἐνα χορταράκι
»Ἄν τὸ ξέφαρ ἢ μαννάδες
Δὲν ἐχάναρ τὰ παιδιὰ τους.»

Ἐπὶ ἀποτυχία «Μαντραγούδα», ὁ κοινῶς λεγό-
μενος «μαντραγόρας», ἢ δὲ «κλῆνανίδα» θάμνος ἀ-
κανθώδης.

Ἡ ἰδέα αὕτη τοῦ χόρτου τοῦ θεραπεύοντος τοὺς
πόνους τῆς καρδίας ἐν Ἠπείρῳ μετεποιήθη εἰς ἄσμα
δημοτικὸν, ὅπερ οἱ χωρικοὶ ἔδουσι χορεύοντες. Πα-
ρατηρητέον δ' ὅτι μεταξὺ τῶν ἀνεξαρτήτων ὄρειων
Ἠπειρωτῶν καὶ τῶν λεγομένων Ἐλευθερολακῶνων
ὑπάρχει μεγίστη ὁμοιότης βίου, ἠθῶν, ἐθίμων καὶ
γλώσσης· περίπου· ἐξ οὗ φαίνεται ὅτι διατηρήθη ἢ
ἀρχαία συγγένεια, διότι Ἠπειρωτῆται καὶ Λάκωνες
εἶναι ἀπόγονοι Δωριέων.

Ἴδου τὸ ἄσμα.

«Ποῖός εἶδε τό . . .

βρὲ τὸν ἀμάραντο

Ποῖός εἶδε τὸν ἀμάραντο

σὲ τί γκρεμὸ φουτρώνει.

Δίχως νερό

νερό ποτίζεται

Δίχως νερό ποτίζεται

Δίχως νερό καρπάει.

Τὸ τρῶν τὰ λά . . .

τὰ λάφι καὶ ψοφοῦν

Τὸ τρῶν τὰ λάφια καὶ ψοφοῦν

τ' ἀρκοῦδι καὶ μέρουνον.

Νὰ τῶχε φᾶ λε . . . λείει

κί' ἢ μάννα μου

Νὰ τῶχε φάει κί' ἢ μάννα μου

Κί' ἐμὲν δὲν εἶχε κάμει.

Ἄχ! Κρῖμα ποῦκαμες

Κακὸν ὁποῦκαμες

Κρῖμα ποῦκαμες μαννοῦλα

Καὶ μ' ἐγέννησες μικροῦλα.»

Σημειωτέον δ' ὅτι ἐν τοῖς χωρικοῖς μέλεσι τῶν
χωρικῶν τῆς Ἠπείρου ἐπαναλαμβάνονται τὰ ἡμι-
στιχα δις καὶ τρις ἁρμονικώτατα καὶ σύμφωνα με-
τὴν ἄρσιν καὶ θέσιν τοῦ ποδός, ὥστε ὁ εὐφυῆς παρα-

(1) Κατὰ τοῦτο συμφωνεῖ καὶ ὁ παλαιὸς ἦδη χορὸς τῆς Μάνης,
ὃν γέροντες σωζόμενοι εἰσέτι χορεύουσιν· ἢ δὲ νεολαία χορεύει τὸν
λεγόμενον «Καλαματιανὸν» καὶ ἄλλα εἶδη, περιφρονήσας τὸν
ἐγχώριον, ἐνῶ διὰ λόγους ἁρμονίας ὁ ἀρχαιότερος ὑπερτερεῖ
τῶν νεωτέρων εἰδῶν. Κατὰ τὸ ἀρχαιότερον σύστημα πεντήκοντα
ὡς ἑκατὸν ἄνθρωποι συγχορεύουσιν ἁρμονικώτατα καὶ συνάμα
ἔδουσι κατὰ συμφωνίαν μουσικὴν, ἐνῶ κατὰ τὸ νεώτερον τσαῦτη
πληθὺς χορευτῶν διὰ μιᾶς ἐν συνόλῳ νὰ διατηρήσῃ συμφωνίαν
ἁμματος καὶ ἁρμονίαν ἄρσεως καὶ θέσεως ποδῶν εἶναι δυσκολώ-
τατον τοῦλάχιστον. Κατὰ τὸ ἀρχαῖον σύστημα διατηρεῖται ἁρ-
μονία κινήσεως ποδῶν, ὡς σώματος στρατοῦ τακτικῆς καὶ ἔχει

(1) Πανθ. Τόμ. ις', σελ. 71.

τηρητής δύνατ' ἐκ τούτου νὰ ἐξαγάγῃ συμπέρασμα ὡς πρὸς τὰς δυσχερείας τοῦ φιλολογικοῦ ζητήματος τῆς τῶν μετρικῶν ποδῶν καὶ τῆς κατὰ προσφῶδιαν ἢ τὸν τόνον ἀναγνώσεως τῶν ἀρχαίων ποιημάτων, περὶ οὗ πολλὸς ὁ λόγος πρὸς τοὺς φιλόλογους (Ἰδε Οἰκονόμου περὶ προφορᾶς τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσης σελ. 645—670. Ἐν Πετροῦ πόλει 1817.)

ΑΘΑΝ. ΠΕΤΡΙΑΝΣ.

ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΝ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ.

Ὁ ἐκ τῶν καθηγητῶν τοῦ Ἀθηναίου πανεπιστημίου Κ. Ἀναστ. Κ. Χρηστομάνος ὑπέβαλε πρὸς τὴν κυβερνήσιν τὴν 20 Ἰουλίου τοῦ παρόντος ἔτους τὴν παρακειμένην σπουδαιοτάτην ἔκθεσιν, ἐξ ἧς φαίνεται πρὸς τοὺς ἄλλοις ὅτι ἀνεκάλυψε καὶ πηγὴν πετρελαίου κατὰ τὴν ἐπαρχίαν Ἀμφίσης. Ὡς γνωστὸν τὸ πετρέλαιον μεταχειρίζονται ἀπὸ τινῶν ἔτων καὶ οἱ ἐν Ἑλλάδι μετακομίζοντες αὐτὸ ἐκ τῆς ξένης. Ἐκταίον λοιπὸν νὰ ἐκμεταλλεῖται τὸ ἑλληνικὸν ὕψος αὐξήθη καὶ ὁ δημόσιος πλοῦτος.

α Α'. Συνεπεία τῆς ὑπ' ἀριθ. 16380 ἀπὸ 3 Ἰουλίου 1867 διαταγῆς ὑμῶν μετέβην τὴν 40 τ. ἰδ. μὴνὸς εἰς Δρέμισον τοῦ δήμου Κυτινίων τῆς ἐπαρχίας Παρνασσίδος πρὸς ἐπιτόπιον ἐξέτασιν τοῦ βράχου, ἐξ οὗ κατὰ τὰς ἐκθέσεις τοῦ δημάρχου Κυτινίων καὶ τοῦ ἐπαρχίου Παρνασσίδος ἐκρέει εἰδᾶς τι πίσεως.

Ἐν τῇ ἀπὸ 11 Ἀπριλίου 1867 ἐκθέσει μου περὶ τῆς χημικῆς ἀναλύσεως δείγματός τινος τῆς πίσεως ταύτης ἀναφέρω ὅτι εἶναι ἀσφαλτός, διότι τὸ παρυσιασθὲν μοι δῆγμα εἰδείκνυε πάσας τὰς ιδιότητας αὐτῆς, ἦτο στερεὸν, ἐτήκετο εἰς θερμοκρασίαν 100 μόνον βαθμῶν καὶ ἐμπεριείχε τὰ συστατικὰ τῆς ἀσφάλτου.

Ἐξετάσας δὲ καὶ ἐπιτοπίως τὸν βράχον, ὅστις, καθὼς ἐν τῇ πρώτῃ μου ἐκθέσει ὑπέθεσα, εἶναι τιτανόλιθος εἰς ἀποσύνθεσιν εὐρισκόμενος, ἔχων ὕψος 4 μέτρων καὶ περιφέρειαν 18 μέτρων, παρετήρησα ὅτι καθ' ἄπασαν αὐτοῦ τὴν ἐπιφάνειαν ὑπάρχουσι ρήγματα, ἐπὶ τῶν χειλέων τῶν ὁποίων εὐρίσκονται σταγόνες εὐάριθμοι ἐκ πίσεως γλισχρῶδους, στιλπνῆς καὶ μελανῆς. Ἡ δὲ πίσσα αὕτη κατ' οὐδὲν διαφέρεισα τῆς κοινῆς ὀρεινῆς πίσεως, οὐ μόνον δὲν

λίαν εὐάριστον θέαν. Ἀλλὰ τὸ σύστημα τοῦτο, ὡς καὶ πᾶν ἀρχαῖον, δὲν εἶναι εἰς χρῆσιν ὁ νεωτερισμὸς καταρροεῖ, ὡς μὴ ὤφελε. τ' ἀρχαιότερα, καὶ τοῦτο συμβαίνει ἀτυχῶς καὶ εἰς τὴν γλῶσσαν, τῆς ὀρεινῆς μαργαρίται ἀρχαῖοι διασπόμενοι εἰς τὰ στέματα τοῦ λαοῦ κινδυνεύουσιν ἵνα ἐξαφανισθῶσιν ἀνεπισχεπτέ.

ἐκρέει, ὡς παρέστησαν αὐτοὶ αἱ ἐλίγον ἐξωγκωμῆσαι σχετικαὶ ἐκθέσεις τῶν ἐπιτοπίων ἀρχῶν, ἀλλ' ἡμέραι παρέρχονται μέχρι τῆς ἐντελοῦς ἀντικαταστάσεως σταγόνος τινὸς ἀπομακρυνθείσης ἐκ τῶν χειλέων τοῦ ρήγματος.

Ἐν τούτοις δὲν ἀπεθάρρυνθην, ἀλλὰ παραλαβὼν ἐκ Μαυρολιθαρίου ἐργάτας ἀνέσκαψα τὴν ἀνατολικὴν βᾶσιν τοῦ βράχου, ἵνα γνωρίσω τὰς κάτωθεν αὐτοῦ στιβάδας τῆς γῆς καὶ ἀνετίναξα διὰ πυρίτιδος τὸ ἐν τρίτον περίπου τῆς κορυφῆς τοῦ βράχου ἐπὶ σκοπῷ ἐξιχνιάσεως τῶν φερουσῶν τὴν πίσσαν φλεβῶν. Ἐξετάσας δὲ προσέτι πάντας τοὺς ἐν τῇ κοιλάδι τῆς Δρεμίσης ἐξέχοντας ἐκ τοῦ ἐδάφους βράχους, οἵτινες δὲν εἶναι, ὡς ἠδύνκτο τις νὰ ὑποθέσῃ, ἰδὼν αὐτοὺς κατὰ πρῶτον, συντρίμματα τῶν βράχων τῶν ὑπερκειμένων λόφων καὶ ἑρέων, ἀλλὰ προσπεφυκότες, κορυφαὶ οὕτως εἰπεῖν ἄλλων λόφων, ἢ ὑψώσεων, κεχωσμένων ὑπὸ τῶν χωμάτων, — ἐπιθεωρήσας καὶ σπουδάσας ὑπὸ γεωγνωστικὴν ἔποψιν πάσας τὰς διαστρώσεις τῶν τε διαδεχομένων ἄλληλα πετρωμάτων καὶ τῶν χωμάτων εἰς τε τὴν ρηθεῖσαν κοιλάδα καὶ ὅλας τὰς ἀναλόγους γειτονικάς, — ἀπέκτησα τὴν πεποίθησιν ὅτι μόνον εἰς τὴν στενὴν κοιλάδα τῆς Δρεμίσης ἀπὸ τῆς πηγῆς τοῦ διασχίζοντος αὐτὴν ῥύακος (Δρέμισα) πλησίον τῆς θέσεως «τὰ Μνήματα» μέχρι 200 βημάτων πρὸς βορρᾶν κάτωθεν τοῦ ὁμωνύμου χωρίου κατὰ τὴν διεύθυνσιν τοῦ μνησθέντος ῥύακος, εἶναι ἐρικτὴ ἢ ἀνάπτυξις τοιαύτης πίσεως, ἥτις ἐνταῦθα παράγεται διὰ τῆς βραδείας σήψεως ὀργανικῶν φυτικῶν οὐσιῶν παρουσίᾳ ὕδατος καὶ εὐρίσκειται ἄνωθεν στρώματός τινος σχίστου ἀργιλλώδους ἐρυθροῦ, ὅστις ἕνεκα τῆς συστάσεώς του οὐδὲ εἰς τὸ ὕδωρ ἐπιτρέπει τὴν διόδον, οὐ τινος ἕνεκα πᾶσαι αἱ εἰς τὰ γειτνιαζόμενα μετὰ τῆς ρηθείσης ἐκτάσεως μέρη ἀναθλύζουσι πηγαὶ ἀναφαίνονται εἴτε ἄνωθεν τοῦ στρώματος τούτου εἴτε ἐντὸς αὐτοῦ, οὐδέποτε δὲ καὶ κάτωθεν αὐτοῦ.

Ἐἰς τὴν ἔκτασιν ταύτην ἐλλείπει ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους ἡ ρηθείσα διάστρωσις, δείκνυται δὲ πάλιν εἰς τὴν θέσιν «τὰ Μνήματα», καὶ 300 βήματα πρὸς βορρᾶν τοῦ χωρίου. Ἀλλ' ἐνταῦθα στρέφει κατ' ἀμβλείαν γωνίαν πρὸς τὰ ἔνδον τῆς γῆς οὕτω πως, ὥστε ἐὰν αἱ διευθύνσεις τῶν πλευρῶν τῆς διαστρώσεως, ἐξκολλουθήσωσιν ἐκτεινόμεναι κατ' εὐθείαν γραμμὴν, αἱ δύο αὐταὶ πλευραὶ θέλουσι συναντηθῆ εἰς βᾶθος τὸ πολὺ 500—550 μέτρων ἀκριβῶς κάτωθεν τῶν ἀλωνίων τοῦ χωρίου. Ἐὰν λοιπὸν ἕνεκα τῆς ἐπὶ τοῦ στρώματος τούτου παρουσίας τοῦ ὕδατος ἐσχηματίσθῃ ἐκ τῶν λειψάνων ἀρχαίας βλαστήσεως, ἢ ἴσως ἐκ στρώματος ἀνθράκων, ἔστω καὶ ὑποκειμένου, ἢ ἐν λόγῳ πίσεως,

αὕτη θέλει πορευθῆ ἐπὶ τοῦ ἀδιαχωρήτου τούτου στρώματος καὶ ἕνεκα τῆς πίσεως τοῦ ἀτμοῦ τῶν συγχρόνως καὶ ἐξ αὐτῆς σχηματιζομένων πτητικῶν ὀργανικῶν οὐσιῶν θέλει ζητήσῃ νὰ εὑρῇ πόρους, ἢ ὅπως ὅπως εἰσχωρήσῃ εἰς αὐτάς.

Οὕτω λοιπὸν ἐξηγεῖται, πῶς ἡ πίσσα διαβρέξασα, οὕτως εἰπεῖν, τὸν εἰς ἀποσύνθεσιν εὐρισκόμενον τιτανόλιθον τοῦ ἐν λόγῳ βράχου ἐξῆλθε διὰ τῶν ῥηγμάτων του, τακείσα ὑπὸ τῆς ὑπερβολικῆς τοῦ ἡλίου θερμότητος.

Ἀλλὰ μετὰ προσοχῆς σπουδάσας πάντα τὰ συμβαίνοντα ἐπληροφόρηθην ὅτι δὲν εἶναι μόνον ἡ θερμότης, ἀλλ' εἶτι μᾶλλον ὑγρὸν τι πτητικὸν ἠνωμένον μετὰ τῆς πίσεως, ὅπερ βευστοποιεῖ αὐτήν· διότι ὅσα βαθύτερον κατήλθον κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν, τοσούτω ἀφθονώτερον καὶ βευστοτέρα ἐγένετο ἡ πίσσα, τοσούτω μᾶλλον ἐπεκράτει καὶ ἡ ἐμπυρευματικὴ αὐτῆς ὁσμὴ. — Εἰς τὸ βᾶθος 3 ὡς ἔγγιστα μέτρων ἡ οὐσία τοῦ τιτανίου ἦτο μεστή, κεκορυσμένη, οὕτως εἰπεῖν, καὶ ἕκαστον θραῦμα περιείχε πίσσαν. Καὶ δὴ λαβὼν ἐπὶ σκοπῷ ἀναλύσεως καὶ δοκιμασίας τεμάχιον 3 ὀκάδων τοιοῦτου τιτανολίθου, ἠδυνήθη διὰ τῆς ἀποστάξεως εἰς θερμοκρασίαν 180 βαθμῶν, εἰς ἣν ἡ πίσσα δὲν ἀποσυντίθεται, ν' ἀποχωρίσω ἀκριβῶς 27 δράμια βαθυκιτρίνου ἢ φαιοῦ βευστοῦ, συναχθέντα εἰς τὸν ὑποδοχέα, εἰς δὲ τὸν λαϊμὸν τοῦ ἀποστακτικοῦ σκεύους ἀπήλασα πρὸς τὴν οὐσίαν τοῦ λίθου καὶ στερεὰν πησάλατον. Τὸ βευστὸν τοῦτο διὰ τρις ἐπαναληθείσης ἀποστάξεως ἀπέβη κίτρινον καὶ τέλος ἄχρουν, ζέον εἰς τὴν σταθερὰν θερμοκρασίαν τῶν 112 βαθμῶν καὶ ἔχον εἰδικὸν βᾶρος 0,88. Παρουσιάζει ὅθεν χαρακτηριστὸν ὀργανικοῦ πτητικοῦ σώματος. Διὰ δὲ τῆς ἀναλύσεως ἐπεκύρωσα ὅτι σύγκειται ἐξ ἀνθράκος, ὑδρογόνου καὶ ὀξυγόνου, ὅτι δηλαδὴ εἶναι *Πετρέλαιον* καὶ ὅτι ἐπομένως ὁ ἐξετασθεὶς βράχος ἐμπεριέχει 2 1/4 ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν τοῦ ἐλαίου τούτου.

Ἡ δὲ βευστὴ πίσσα, ὅπως ἐν Δρεμίση εὐρίσκειται, ἔχουσα εἰδικὸν βᾶρος = 1.15 ἐμπεριέχει εἰς 400 μέρη:

27 τοῖς ἑκατὸν πετρέλαιον καὶ ἐλαφρὰ λεγόμενα ἔλαια (Photogène κτλ.)

28 τ. ἐκ. βαρῆα ὑδρογονανθρακοῦχα ἔλαια (salaire κτλ.)

9 τ. ἐκ. πυκνὰ παραφινούχα ἔλαια, ἐξ ὧν δύναται νὰ ἐξαχθῶσι 40 0/0 παραφίνης.

36 τ. ἐκ. ὑπόλειμμα ἀνθρακοῦχον καὶ γαιώδες.

Μὴ ἐκτεινόμενος εἰς ἐπιστημονικὰς ὑποθέσεις καὶ συπερασματολογίας ἐπὶ τοῦ σπουδαίου τούτου γεωλογικοῦ φαινομένου, ἀναφέρω ἐν ὀλίγοις τὴν σπουδαιότητα τῆς ἀνακαλύψεως ταύτης ὑπὸ τεχνικὴν καὶ βιομηχανικὴν ἔποψιν.

Ἐκ τοῦ τοιοῦτου, καὶ ἀκαθάρτου ἐτι ὄντος πετρελαίου, ὡς καὶ ἐκ τῆς πίσεως δύναται νὰ προκύψωσιν ἐκτεταμέναι βιομηχανία· καθότι ἡ μὲν πίσσα ὡς τοιαύτη χρησιμεύει εἰς τὴν ναυπηγίαν, εἰς τὴν κατασκευὴν τῆς λιθοστρώσεως τῶν πεζοδρομίων, εἰς τὴν παρασκευὴν τῶν ἐκ χάρτου στεγῶν, εἰς τὴν ὑποδηματοποιίαν, εἰς φωτισμὸν καὶ εἰς καύσιν· ἐμμέσως δὲ εἰς ἐξαγωγήν τῆς παραφίνης, ἥτις ἐφαρμόζεται εἰς τὴν κηροποιίαν ἐπιτυχῶς ἀντὶ τοῦ κηροῦ, τοῦ σπέρματος τοῦ κήτους καὶ τοῦ στεατικοῦ ὀξέος, καὶ τὴν κατασκευὴν χρισμάτων διὰ μηχανὰς μεταλλίνας κτλ. Ἐξ αὐτῆς δύναται νὰ κατασκευασθῇ καὶ ἡ βενζίνη καὶ ἡ ἀσιλίνη, ἥτις εἶναι ἡ βᾶσις τῶν ὠραίων ἀρτίως ἀνακαλυφθέντων χρωμάτων, ὧν ἤδη ὑπάρχουσιν ἐξήκοντα εἶδη. Τὸ δὲ ἀκάθαρτον πετρέλαιον μεταχειρίζεται εἰς παρασκευὴν τοῦ καθαροῦ, τοῦ τόσω πολυτίμου φωτιστικοῦ καὶ θερμαντικοῦ μέσου, εἰς παραγωγήν τῆς παραφίνης καὶ ἀρωματικῶν οὐσιῶν κτλ.

Ἐνταῦθα δὲ ἡ παρουσία τοῦ πετρελαίου μετὰ τῆς λίαν ὑδρογονοῦχου ἀσφαλτώδους πίσεως ὀδηγεῖ ἡμᾶς εἰς τὸ νὰ ὑποθέσωμεν μετὰ τινος πιθανότητος τὴν εἰς ἀπροσδιόριστον βᾶθος ὑπαρξίν στρώματος λιγνιτῶν, ἢ λιθανθράκων.

Ἐξ ὅλων λοιπὸν τῶν ἐξετάσεών μου τούτων προκύπτει ὅτι ἡ ἐκρέουσα πίσσα σύγκειται ἐξ ἀσφαλτώδους στερεᾶς πίσεως καὶ ἐξ εἰδους τινὸς νάφθας, ἐξ ἧς δι' ἀπλῆς ἀποστάξεως παράγεται πετρέλαιον, — ὅτι εἰς ἀπροσδιόριστον ἐτι βᾶθος ὑπάρχουσι λιθάνθρακες ἢ λιγνίται καὶ ὅτι ἄνωθεν, ἢ ἐντὸς αὐτῶν σχηματίζεται δεξαμενὴ νάφθας, ἢ πετρελαίου, ὅπερ ἐξατμιζόμενον ἀνέρχεται πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς.

Ἡ τοιαύτη ἐμφάνισις τοῦ πετρελαίου δὲν εἶναι σπανία· εἶναι μάλιστα τεκμήριον ὅτι δὲν ἀπέχει πολὺ ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς ἡ κυρία αὐτοῦ πηγή. Ἰνα χρησιμοποιοθῆ δὲ τὸ νῦν εἰς τὸ βᾶθος τῆς γῆς ἤρεμον πολυτίμον τοῦτο βευστὸν ἀπαιτεῖται ἀνασκαφὴ χάριν δοκιμασίας. Αἱ πηγαὶ τοῦ πετρελαίου εἶναι διτταὶ ἢ σκάπτεται φρέαρ βαθύ (εἰς *Amiano* τῆς Ἰταλίας π. χ. μέχρι 280 ποδῶν, εἰς Πενσυλβανίαν τῆς β. Ἀμερικῆς μέχρι 1250 ποδ.) μέχρι τῆς ἀνακαλύψεως τῆς φλεβῆς, τῆς φερύσης τὸ πετρέλαιον, ὅπερ τότε διὰ πίθων ἢ ἀντλιῶν ἐξαντλεῖται καὶ συμπληροῦται πάλιν ἐξ ἑαυτοῦ ταχύτερον ἢ βραδύτερον ἐκ τῶν παρακειμένων στρωμάτων, — ἢ κατασκευάζεται ἀρτησιανὸν φρέαρ, ἔχον διάμετρον στενὴν καὶ βᾶθος σημαντικόν, ἐξ οὗ ἀναθλύζει τὸ ἔλαιον ὡς ἐκ βρύσεως τὸ ὕδωρ. Ἐν Πενσυλβανίᾳ ὑπάρχουν πηγαὶ ἀμφοτέρων τῶν εἰδῶν.

Ἐκ φρέατος τινὸς 290 ποδῶν βᾶθους ἐξάγονται καθ' ἑκάστην μέχρις ἐντελοῦς τῆς δεξαμενῆς

ἐξαντλήσεως, τουτέστιν ἀπὸ τῆς 8 ὥρας τῆς πρωίας μέχρι τῆς τετάρτης μ. μ. διὰ ἀτμαντλίας 10 βαρέλια τοῦ ἐλαίου τούτου. Τὴν δὲ ἐπομένην ἡμέραν μέχρι τῆς 8 ὥρας π. μ. τὸ φρέαρ πάλιν πληροῦται. — Ἐτερον δὲ φρέαρ ἀρτησιαγόν (πηγὴ πετρελαίου) ἔχον βάθος 200 ποδ. καὶ διάμετρον 2—3 δακτύλων ἐξάγει εἰς 2½ ὥρας 70 βαρέλια (πρὸς 60 γαλ. λίτρας ἢ 52 ὡς ἔγγ. ἑλλην. οκάδας), εἰς ἓν ἔτος δὲ 22120 βαρέλια πετρελαίου.

» Προχωρούσης τῆς ἀνασκαφῆς μετ' ὀλίγον θέλομεν ἐννοήσαι ποῖον εἶδος πηγῆς εἶναι ἢ ἐν ἀρμίσῃ καὶ ἐὰν πρέπη ἢ ἀνορύξωμεν φρέαρ εὐρὺ, ἢ νὰ κατασκευάσωμεν διὰ διατρυπήσεως φρέαρ στενὸν ἀρτησιανόν. Δὲν δύναμαι δὲ ἢ νὰ συστήσω θερμῶς εἰς τὴν σεβαστὴν κυβέρονησιν νὰ ἐπιληφθῇ τῆς σπουδαίας ταύτης ἀνακαλύψεως, διατάττουσα τὴν ταχεῖαν ἔναρξιν τῆς ἀνασκαφῆς.

» Εὐχόμεαι δὲ καὶ εἰς τὴν πτωχὴν ἡμῶν πατρίδα τὰς μυθώδεις ἐκεῖνας ποσότητας τοῦ πετρελαίου, αἵτινες ἐν Ἀμερικῇ ἔφερον τὸν ἀληθῶς μυθώδη πλοῦτον, καὶ δι' αὐτοῦ τὴν βιομηχανίαν καὶ τὸν πολιτισμὸν εἰς τὰς πρὸ δεκαετίας ἀγόνους αὐτῆς ἐρήμους.

» Β'. Εἰς τὸ χωρίον Καστριώτισσα ἡμίσειαν ἀπέχον ὥραν τοῦ Μαυρολιθαρίου ἀνεκάλυψα πηγὴν θερμοκρασίας 19. 5. βαθμῶν (Κελσίου), ἣν ἐπειδὴ μοι ἐφάνη πολὺ θερμὴ ἀνέλυσα. Χίλια (1000) κυβικὰ ἑκατοστόμετρα τοῦ ὕδατος τούτου περιέχουσι:

- » 16 π. ἑ. ἀνθρακικοῦ ὀξέος
- » 2,5 π. ἑ. ὑδροθεικικοῦ ὀξέος
- » 0,75 γραμμάρια ἀνθρακικοῦ νίτρου
- » 0,49 γραμμ. θειοῦχου νατρίου
- » 0,2 γραμμ. ἀνθρακικῆς τιτανίου καὶ ἰχθῶς μαγνησίας καὶ σιδήρου.

» Τὸ ὕδωρ τοῦτο ὄν μέτριον θειοῦχον ἀλκαλικὸν ὕδωρ, δύναται νὰ μεταχειρισθῇ ὡς ἱαματικὸν εἰς δερματικὰς ἀσθενείας ἐξωτερικῶς καὶ ἐσωτερικῶς.

» Γ'. Εἰς τὴν θέσιν ἅγιος Γεώργιος, ἀπέχουσαν μίαν ὥραν πρὸς μεσημβρίαν τῆς Ἀμφίσσης εἶδον λιγνίτας, ὧν ἡ ποιότης φαίνεται καλλιτέρα τῆς τῶν τῆς Κύμης, ἢ δὲ ἕκτασις ἐπίσης φαίνεται σημαντικὴ.

» 100 μέρη τῶν ἀνθράκων τούτων κριόμενα καταλείπουσι 15 μέρη τέφρας, εἶναι δὲ λίαν ὑδρογονοῦχοι καὶ παραφινούχοι ὅθεν κατ' ἐμὴν γνώμην εἶναι ἄριστοι εἰς τὴν δι' ἀποστάξεως κατασκευὴν τῆς παραφίνης, τῆς ἀσιλίνης κτλ. »

ΜΥΡΟΛΟΓΙΑ ΜΑΝΗΣ.

« Μωρὴ τί βετεινίζεσαι! ⁽¹⁾
 Ἀλλὰ δὲν ἔχεις ἄδικον
 Γιὰ τ' εἶσαι παρὰ πρόσπατη ⁽²⁾
 Μεγάρε ⁽³⁾ κί' ἄλλαις ἔτσε δά ⁽⁴⁾
 Νά εἶθε πεθάνοι! νὰ χαθῇ!
 Ὁ ἄνδρας ποῦ ὕλοήθηκα ⁽⁵⁾
 Νὰ μὴν ἀφήκη σ' ἐντροπῇ
 Μαύρη μου! τὰ παιδιὰ μας
 Καὶ τρέμει ἡ καρδιά μου.
 Τί γὰρ σὲ παράτησε
 Κόρη μου ὄξου ἔς τὸ λουρί
 Σ' ἄφηκε σπῆτι μὲ γουλά ⁽⁶⁾
 Ζευγάρι γιὰ νὰ πολεμᾷς ⁽⁷⁾
 Καὶ μὲ κοπάδι πρόβατα.
 Βασίλει καὶ Νικόλα μου
 Ὅπου ἐσυμφωνήσατε
 Ποῦ δὲν τὸ ματακάμετε.
 Ἐκάθοτ' ὁ Νικόλας μου
 Καὶ ἓνα γράμμα ἔγραφε
 Καὶ τὰ Νάπλι τῶστελλε
 Νὰ πάη σ' τὸν Ἀφέντη μας
 Γιὰ τὸν Βασίλει ἔγραφε.
 Κί' ἀπάνου ὀποῦ τῶγραφῆ
 Τὰ συγχαρῖκα φέρασι
 Γιὰ τὸν Χοντρονικόλακα.
 Ἐκεῖ τοὺς ἔζευγάρωσε
 Ὡστὰν ἀδέλφια ἔγκαρδιακά.
 Λέτε πῶς θέ ναν τοῦ φανῇ
 Σὰν ἀναγνώση τῆ γραφῆ
 Κκι τ' ἀναγνώση καὶ τὰ ἰδῇ
 Ἡ μαυρισμένη του γεννιά
 Ποῦ χιούσασι ⁽⁸⁾ σ' ἄν τὸ νερό. »

ΛΘΑΝ. ΠΕΤΡΙΔΗΣ.

(1) Βετεινίζεσαι, στενοχωρεῖσαι.

(2) Πρόσπατη, πρόσπατος, ντυστί ἰλθεῦσα.

(3) Μεγάρε ἀντὶ τοῦ μεγαρί.

(4) ἔτσε δά λέγεται καὶ ἔτσα δά καὶ τσά δά, ἐν δὲ Μεσσηνίᾳ καὶ ἔτσι καὶ ἔκι δα.

(5) ὕλοήθηκα, εὐλογήθηκα, ἰσπεφανώθηκα.

(6) Λέξις τουρκικῆ, πύργος.

(7) Ἐργάζεσαι.

(8) Χιούσασι, ἀντὶ ἔχουσαν ἧτοι ἐχάθησαν, ὡς τὸ νερόν,

Τὸ ἀνωτέρω μυρολόγιον ἐψάλη παρὰ νεοῦπάνδρου γυναικὸς ἀπολεσάσης τὸν σύζυγον αὐτῆς· ἀλλ' εἰς ἀπάντησιν ἄλλη γυνή, ἣς ὁ ἀνὴρ ἐφρονεῖσθαι παρὰ τῶν ἰχθρῶν του, ἐμυρολόγησε τὰ ὡς εἰς ἀπάντησιν· διότι τὰ μυρολόγια ἐν Μάνῃ λέγονται κατ' ἐρωταπόκρισιν, μιᾶς γυναικὸς ἓνα στίχον λεγούσης καὶ ἄλλης εἰς αὐτὴν ἀντίστοιχα ἐκφαινούσης.